

**Nyugat-Magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Főiskolai Kar**

**Az írásbeli végrendelet szakszerűségi és tartalmi
követelményei, a végrendelet érvénytelenítése és
hatálytalanítása**

SZAKDOLGOZAT

Konzulens:

Dr. Bráth Mária

Készítette:

Vighné Barabás Andrea

Levelező tagozat

Ingatlan-nyilvántartási Szervező Szak

Székesfehérvár

2009

NYILATKOZAT

Alulírott **Vighné Barabás Andrea** (neptun kód: XXXXXXXXXX) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy **Az írásbeli végrendelet szakszerűségi és tartalmi követelményei, a végrendelet érvénytelenítése, hatálytalanítása** című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg.**

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-Magyarországi Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.**

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Székesfehérvár, 2009. április 02.

.....

Hallgató

Nyugat-Magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar

Szakdolgozat száma:

¹ **1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1)** A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

36. § (1) Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Az öröklés jogintézményének történeti fejlődése.....	1
1.1. Az öröklési jog fejlődése	1
1.2. Az öröklési jog történeti áttekintése	2
1.3. Jelenlegi szabályozás és a jövő terve	9
1.4. A Polgári Törvénykönyv jelenlegi szabályozásának módosításáról.....	9
2. A végintézkedésen alapuló öröklés fajtái és a törvényes öröklés	
általános szabályai	11
2.1. A végintézkedésen alapuló öröklés fajtái	11
2.2. A törvényes öröklés szabályai	17
2.3. A törvényes öröklés a szülői és a nagyszülői parentélában	20
2.4. Az állam mint örökös.....	24
2.5. Az ági öröklés	24
3. Az írásbeli végrendelet szakszerűségi követelményei.....	28
3.1. A végrendelet fogalma.....	28
3.2. A végintézkedés képesség	28
3.3. Az írásbeli végrendelet szakszerűségi követelményei.....	30
3.3.1. A végrendelet minősége.....	30
3.3.2. A keltezés helye és ideje	31
3.3.3. Az örökhagyó aláírása.....	32
3.3.4. A különálló lapokból álló magánvégrendelet	33
3.3.5. Közreműködés írásbeli magánvégrendelet tételében.....	35
3.3.6. A saját kezűleg írt (holográf) írásbeli végrendelet.....	37
3.3.7. A más által írt (allográf) írásbeli magánvégrendelet.....	37
3.3.8. A tanukra vonatkozó rendelkezések	38
3.3.9. A közjegyzőnél letett írásbeli magánvégrendelet	40

4. A végrendelet tartalmi kellékei.....	43
4.1. Az írásbeli végrendelet tartalmi elemei	43
4.2. A „favor testamenti” elve	44
4.3. A végrendelet legtipikusabb tartalmi elemei	45
4.3.1. Az örökös nevezés	45
4.3.2. A helyettes örökös.....	46
4.3.3. Kizárás a törvényes öröklésből	49
4.3.4. A hagyomány /alhagyomány/	50
4.3.5. A meghagyás.....	52
4.3.6 A kötelesrész	53
4.3.7. A betudás.....	54
5. A végrendelet érvénytelensége.....	55
5.1 Az érvénytelenségről általánosan	55
5.2 A végrendelkezési képesség hiánya.....	56
5.3 A végrendeleti akarat nyilvánításának hibája	58
5.4 A végrendelet tartalma miatt.....	60
5.5 A végrendeleti akarat fogyatékosága	61
6. A végrendelet hatálytalansága.....	63
6.1 A hatálytalanságra vonatkozó általános szabályok.....	63
6.2 A hatálytalanítás visszavonással	65
6.3 A végrendelet hatálytalanítása újabb végrendelettel.....	65
6.4 Az írásbeli magánvégrendelet hatálytalanítása megsemmisítéssel, vagy a megsemmisülésbe való belenyugvással	66
6.5 A közjegyzőnél letett magánvégrendelet hatálytalanítása visszavétellel.....	67
6.6 Az érvénytelenség és hatálytalanság jogkövetkezményei	67
7. Kutatómunka	69
Összegzés	73
Irodalomjegyzék	
Mellékletek	

B E V E Z E T É S

*„A hajnal vége az alkony,
A tavasz őszbe torkollik,
A lomb lehull, a virág elfonnyad:
Bele kell nyugodni az emberi élet végébe,
A halálba is.”*

*„ Szeretteinknek, akik éltek,
Éltet az emléke is.
Amit létük értünknek adott,
Bennünk tovább él.”*

Szakdolgozatom témájául az írásbeli végrendelet alakszerűségi és tartalmi követelményeit választottam, valamint ezek összefüggéseit az érvénytelenséggel és hatálytalansággal. Szeretném bemutatni, hogy a végrendeleteknek milyen alaki és tartalmi követelményeknek kell megfelelni ahhoz, hogy az örökhagyó végakarata halála esetére megvalósuljon.

Meg kell valljam, nagyon nehéz döntés volt, a dolgozat témájának kiválasztása, mert sok érdekes és izgalmas feladat volt a felsorolásban szereplő lehetőségek között

A döntés meghozatalában végül az segített, hogy mivel földhivatalban dolgozom, a munkám során gyakran kerül a kezembe hagyatéki végzés, amelynek átvezetése során az emberben nagyon sok érzelem kavarg, különösen, ha ismerős vagy fiatal volt az elhunyt személy. Gondolok a családot ért szomorúságra, azután arra, hogy lám ennyi maradt egy élet munkájából.

A következő gondolat pedig, hogy az elhunyt által szerzett vagyon nem vész el, mert a családját gazdagítja, segíti a további boldogulásban.

Az írásbeli végrendelet szakszerűségi és tartalmi követelményei,
a végrendelet érvénytelenítése és hatálytalanítása

Látom, hogy milyen fontos, hogy az ember a vagyonával, ne csak életében, hanem halála esetére is szabadon rendelkezessen. Eerre a lehetőséget az öröklési jogban leírt szabályok biztosítják

Dolgozatomban szeretném bemutatni, hogy az embereket milyen mértékben érintik a haláluk esetére szóló rendelkezések, az öröklés általános szabályai, a törvényes és a végrendeleti öröklés lehetőségei.

Az öröklési jog a halál után felmerülő vagyoni jogi kérdéseket taglalja. Az élet egyik sajnálatos velejárója a halál, amelyet már valószínűleg mindannyian megtapasztaltunk szeretteink elvesztésekor. Ezért is nagyon fontos, hogy a minden ember életében bekövetkező sajnálatos esemény vagyoni következményeinek rendezésére pontos, részletes jogszabályok álljanak rendelkezésünkre.

A halál ténye, az öröklés és az öröklési jog szabályai nemcsak a mostani életünket, de a régmúlt világot, történelmünket is végigkísérték.

Az öröklési jog lényege, hogy a vagyon családon belül maradjon.

Talán emiatt van az, hogy az öröklési jogra vonatkozó normák változtak kevésbé az idők folyamán, a régi fogalmak, és az alapvető rendelkezések állandónak mondhatóak.

Az embereket a vagyoni problémájuk megoldásában mindig írástudó, jogtudó emberek igazították el az adott jogi szabályozás útvesztőiben és így van ez régi időktől az öröklés területén is. Ezek a személyek segítettek és segítenek az örökhagyónak abban, hogy milyen módon, milyen alakisággal rendelkezhet a vagyonáról akkor, amikor még jogképes állapotban van, mert, ahogy meghal, a jogképességét elveszti. Az örökhagyó halálának pillanatában a törvény erejénél fogva az örökös megörökli mindazt a vagyont, ami az örökhagyó után maradt.

Az öröklési jog tehát, azon szabályok összessége amelyek, a halál tényével felmerülő magánjogi kérdéseket tárgyalják. Az öröklési jog az, amely egészen a régmúlt koroktól átszövi a jogtörténetet.

Dolgozatomban, szeretném bemutatni az öröklési jog történetét, az írásbeli végrendelet fajtáit, ennek következményeit, alaki és tartalmi elemeit, a végrendelet érvénytelenségét, és hatálytalanságát.

Az írásbeli végrendelet szakszerűségi és tartalmi követelményei,
a végrendelet érvénytelenítése és hatálytalanítása

Mielőtt érdemben elkezdéném a dolgozatom témáját még egy gondolatot szeretnék megosztani Önökkel. Amikor erre a főiskolára felvételiztem, nem bíztam eléggé magamban, féltem hogyan fogom tudni én ezt végigcsinálni. Furcsa dolog volt 34 éves fejjel, férjjel, gyerekekkel, újra kezdeni a tanulást. Most már elmondhatom, hogy milyen nagy boldogságot jelentett egy-egy sikeres vizsga után a felszabadult öröm érzése, a hivatali munkavégzés során a problémák jogi hátterének pontos felismerése, a megoldások könnyebben történő megtalálása. Ilyenkor érzem, hogy nem volt hiábavaló a sok áttanult éjszaka, a sok könny és izgalom.

Végül szeretnék köszönetet mondani, a férjemnek, a gyerekeimnek, a sok türelemért, a sok szurkolásért, valamint a hivatalvezetőmnek dr. Szalai Katalinnak, a munkahelyemnek, hogy biztosították számomra a lehetőséget és a tanulmányi szabadságot.

Szeretnék köszönetet mondani, minden tanáromnak, hogy szakértelmével, tudásával bővítette tapasztalataimat, a tudásomat és szélesítette látókörömet.

Köszönet illeti konzulensemét dr. Bráth Máriát, aki a sok kérdésemre, rengeteg türelemmel, szakértelemmel, kedvességgel válaszolt és ezzel segített szakdolgozatom elkészítésében.

1. AZ ÖRÖKLÉS JOGINTÉZMÉNYÉNEK TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

1.1 Öröklési jog fejlődése

Az öröklési jog azon jogszabályok összessége, amely a meghalt ember vagyonának /hagyatékának/ sorsát rendezi. Így a vagyon az örökhagyó halálával nem válik gazdátlanná, éppen ellenkezőleg, a magántulajdon teljes mértékűvé válik. Az öröklési jogban ezért két elv ütközik egymással: a hagyaték feletti szabad rendelkezési jog és a családi kapcsolat védelme.

Az egyszerű árutermelő társadalmak legfejlettebb magánjoga a római jog volt. A XII táblás törvény szerint a végrendeleti öröklés megelőzte a törvényes öröklést. Az volt a vélekedés, hogy ha az elhunyt életében tett rendelkezéseit nem tartják szem előtt, akkor halála után nem talál nyugalmat és kísértetként vissza fog járni. Később már a római jogban is elismerték, hogy az örökhagyó apa halála után élve született gyermeket a törvényes öröklés szempontjából fogantatásáig visszamenőleg megszületettnek kellett tekinteni.

A XII táblás törvény idején a végrendelet érvényesült elsősorban. Itt még csak kiegészítésként volt jelen az írásbeli végrendelet, a szóbeli mellett. A szóbeli végrendelet fontosabb szerepet játszott, az írásbeliség tulajdonképpen csak a szóbeliség megerősítését szolgálta.

A szóbeli végrendelet azért volt elterjedtebb, mivel ebben az időszakban nemigazán tudtak még az emberek írni, olvasni, a végrendeletre viszont szükség volt, hogy a vagyontárgyak azokra öröklődjenek, akikre az örökhagyó azt hagyni szeretné.

Ha az örökhagyó végrendeletet írt, az örököszt meg kellett jelölnie, de ha nem tudott írni, olvasni, akkor szóban kellett elmondania kinek adja a dolgait, és ezt tanúkkal kellett alátámasztania.

Hibás volt az a végrendelet, amelyben örököszt nem neveztek meg, illetve, ha az örökös volt a tanú.

Az öröklési jog történetét végigtekintve többféle törvényszerűség is felismerhető. Egyrészt az, hogy egy adott társadalom öröklési jogi rendszerét elsősorban a tulajdonjogi

berendezkedés határozza meg. A magántulajdon korlátlaná válása nemcsak az élők közötti, de a halál esetére szóló rendelkezést is lehetővé tette.

A magántulajdonon alapuló társadalmi rendszerben már alapvető követelmény, hogy az ember vagyonáról ne csak élők között, hanem halála esetére is rendelkezessen.

Lényege a tulajdon átszállása, és mindig halál eseményéhez kapcsolódjon, mivel az ember halálával a hagyaték, mint egész átszáll az örökösökre.

A keresztény államiság korszakába lépett magyarság örökölte a törzsi-nemzetségi és a nomád állam korszakában kifejlődött jogot. Annak ellenére, hogy a keresztény államisággal az írott jog is megjelent Magyarországon, a szokásjog, és a szokások ereje, érvényesülése meghatározó maradt. Ennek ellenére több fontos hatás érte a magyar jogfejlődést a keresztény állam megalapítása után.

Az, hogy az egyház és a magyar állam partneri viszonya miatt nem alakultak ki konfliktusok a találkozási pontokon, köszönhető volt annak, hogy a kánonjog nem is akarta befolyása alá vonni a teljes jogterületet. A kánonjog tehát alapjában véve kiegészítő szerepre vállalkozott, olyan jogterületeken, ahol a világi hatalom kisebb engedménnyel lemondhatott jelenlétéről.

Tipikusan ilyennek mondható a házasság, a család és az öröklés egyes kérdései, melyekben a kánonjog lényegében az országos jog részévé vált.

Az egyház a végrendeletek bejegyzésére egyedül volt képes, és hiteles helyként is az egyház szolgált.

1.2 Az öröklési jog történeti áttekintése

Az öröklési jog történetét végigtekintve többféle törvényszerűség is felismerhető. A dolgozatomban előző fejezetében már hivatkozott összefüggés egy adott társadalom öröklési jogi rendszere és a tulajdonjogi berendezkedés között, mivel a magántulajdon korlátlaná válása nemcsak az élők közötti, de a halál esetére szóló rendelkezést is lehetővé teszi.

Angliában a primogenitúrán alapuló feudális öröklési jog vált általánossá a föld öröklésével kapcsolatosan. Minden földet az elsőszülött örökölt, akár földesúri, akár paraszti földbirtokról van szó.

Franciaországban már az ancien régime idején is a földet egyenlően osztották fel az örökösök között. A Code Civil csupán kötelezővé tette a szokásos eljárást. Elsősorban nem is a demokrácia érdekében, hanem inkább a nagybirtokrendszer elleni intézkedéseként.

Németországban a legtöbb tartományban a *“törzsöröklési rendszer”* honosodott meg. Ez nem teljesen azonos az angol primogenitúrával. A hagyatéki birtokot az örökösök közül a törzsörökös kapta meg, a többieket azonban készpénzben kellett kielégíteni.

Közép-Európában, és így Magyarországon is a földet a család, a nemzetség birtokolta. A tulajdonlás tekintetében a közösség uralkodott az egyén felett. A rokoni szálak így sokáig erősek maradtak, és az osztott öröklés elvét alkalmazták.

Az öröklési jogban történetileg két fő elv ütközött egymással:

- a hagyatéék feletti szabad rendelkezési jog, és
- a családi kapcsolat védelme, vagyis a vagyon sorsát nem bízták a családfő kényekedvére. Ezért korlátozták a szabad akaratot.

Az európai öröklési jog fejlődése eredményeként a középkortól kezdődően a legújabb időkig a családi uralomtól mindinkább függetlenné válva, a középpontba az egyén szabad rendelkezése lépett. Ezzel együtt a kogens szabályozás területe csökkent, és helyükre diszpozitív szabályok léptek.

A rómaiak az öröklési jog területén is eredményeket értek el. Az örökös örökölte az elhunyt mindazon jogait és kötelezettségeit, amelyek a halállal nem szűntek meg, hanem folytatódtak.

A rómaiak érdeme a végrendelet kialakulása is, amely a halál tényéhez fűződő, alakyszerűséghez kötött, egyoldalú, örökös nevezést tartalmaz. Bár a végrendelkezés ellentmondásba is ütközhetett, ha az elhalt akarata ellentétben volt a családjának az érdekeivel. A vérségi kapcsolatok mellett más kapcsolatok is voltak az emberek között.

Ezért a végrendelkezést vagy tiltották, mivel a család érdekeivel ellentétben állt, vagy pedig korlátozták. A cél, hogy anyagi javakhoz juttassa a törvényes örökösöket. A régi társadalmakban a végrendelkezés elsősorban a férfiak joga volt, majd ahogy a nőknek is lett tulajdona, úgy terjedt ki rájuk is a végrendelkezés szabadsága.

A római jog a mai napig meghatározza az öröklési jogi szabályozási rendszert, a végrendelettel és az alakszerűségi követelményeivel együtt. Az öröklés halál esetére szóló juttatás, az elhunyt anyagi javainak átszállása. A törvényes öröklés esetén az öröklés rendjét jogszabály határozza meg, a hagyaték a rokonokra marad.

A feudális magánjog évszázadok során kifejlődő intézményeit először Werbőczy István foglalta rendszerbe.

A Hármaskönyv azonban a magánjogiak mellett számos perjogi, több fontos közjogi, köztük néhány büntetőjogi intézményt is felölelt. Szerkesztőjének fő célja „az egy és ugyanazon nemesség” dologi és öröklési jogait tekintve, nem léteznek különbségek a nemesek, a főpapok és bárók között. Ezzel magyarázható az is, hogy Werbőczy egyfajta „fontossági” sorrendet felállítva és követve az egyes intézményeket egyikről a másikra asszociálva, magánjogit a perjogival vagy a büntetőjogival összekapcsolva tárgyalta.

A feudális jogban is az öröklési jog élére a végrendeleti öröklés került. Ugyanazt jelenti, mint a római jogban a javakról halál esetére szóló egyoldalú végintézkedés.

Az örökhagyó meghatározhatta, hogy élete munkája meghatározott rend szerint átszállhasson az őt túlélőkre, családtagjaira. Az elhunytak birtokában lévő tárgyakat nevezzük hagyatéknak. Általában a fiúk örökölnek, de ha a lányokat megnevezik, akkor a lányok is örökölnek.

Az apai vagyon apai ágon, az anyai vagyon anyai ágon öröklődik. A házasságon kívüli gyerekek törvénytelenek voltak, ők nem örökölhettek sem vagyont, sem címet, csak tartásra volt joguk. Ennek a lényege nem az erkölcsi megfontolás, hanem az, hogy a család és családi vagyon egysége és szentsége biztosítva legyen.

Kezdetben a végrendelethez is királyi engedélyre volt szükség. Ősi vagyont végrendelkezés tárgyává tenni csak királyi kegyvel lehetett és csak akkor, ha nem volt törvényes örökös. 1715-től adtak némi engedményt. Már nem kellett királyi engedély, hanem írásba foglaláskor 5 nemes aláírásával lehet végrendelkezni. Ha valaki örökös nélkül halt meg és nemes volt, akkor a korona örökölte a vagyont, kivéve, ha adománybirtokról volt szó, mert akkor visszaháramlás következett be. Városi polgár esetén a város örökölte a vagyont. Jobbágy örökös nélküli halála esetén, az ura örökölt.

A jogok teljességével a nemes férfi rendelkezett. Főszabály szerint nőnek birtokot nem adtak, a hölgyek öröklése korlátozott volt. Az özvegynek azonban volt özvegyi jog nevű juttatása, amely szerint joga volt a lakhatásra és olyan ellátásra, mint amilyen férje életében volt.

Az ingatlan vagynon használati joga volt, szedhette a birtok gyümölcseit. Az örökös az özvegyi jogot bíróság előtt megtámadhatta.

Az özvegy nő a férje vagyonából az ingók közül egy részt kapott. A házasság alatt szerzett vagyon közös vagyonnak számított, az adomány esetében csak akkor, ha mindkettőjük neve szerepel az adománylevélen. Tehát az özvegyi jognál a fiúk viszik a vagyont, az anya pedig használati jogot kap, amíg meg nem hal.

A lányok főszabály szerint nem kaptak vagyont, mivel külön vagyona a hozomány lett, jegyajándék formájában. Későbbiekben kikötötték, hogy a lányoknak pénzben kell odaadni a vagyont, nem birtokban. A lányok csak két esetben kaphattak birtokot, ha nem volt annyi pénz vagy ingóság amennyire az örökségből történő kielégítéséhez szükség lett volna, illetve, akihez hozzáment birtoktalan volt. Az utóbbi esetben azért adtak birtokot, hogy ne veszítse el nemesi méltóságát. Az özvegyeknek, a birtok újabb kiházasítási lehetőséget biztosított.

Az 1725. évi 27. törvénycikk rendelkezései szerint, amely először próbált átfogó szabályozást adni az öröklési jog tárgyában, végrendelet volt tehető hiteles helyek és hiteles személyek: az ország rendes bírái és ítélőmesterei, az alispán és szolgabíró(k), valamint a melléjük rendelt esküdtek jelenlétében, a régi szokás szerint, valamint öt nemes tanú előtt a végrendelet felolvasásával vagy tollba mondásával, amit az örökhagyó és a tanúk azután aláírásukkal és pecsétjeikkel, hitelesítettek, írásra képtelen örökhagyó esetén hat nemes tanú előtt, akik közül az egyik az örökhagyó aláírását pótolta, kegyes adomány céljára,

A katonák háborús viszonyok közepette saját kezűleg írt végrendelettel vagy két tanú előtt tett kijelentéssel rendelkezhetnek.

Magyarországon a földet a család, a nemzetség birtokolta. A vagyon az örökhagyó halálával nem vált gazdátlaná. Magyarországon az 1848.-as áprilisi törvényekkel megvalósult a törvény előtti egyenlőség és az egyetemleges örökösödés elve. A szerzés kiterjedt a jogokra és a kötelezettségekre egyaránt.

Az öröklési jog legjellegzetesebb intézményei az ősiség és az úrbériség voltak. Az 1848-as forradalom törvényalkotása eltörölte az ezeket.

Az *ősiség* az egyik legfontosabb, de nem egyedülálló földvédő törvényünk volt. Az ősi és a szerzett tulajdon között fennállott nagy jogi különbséget Werbőczy 1848-ig érvényes tana fejezi ki. A nemesi birtok elidegenítésére csak kivételes helyzetben volt lehetőség.

Az *úrbériség* a jobbágytelek használatáért fizetendő feudális földjáradék, a földbirtokos, mint tulajdonos számára, a földesúrnak járó jobbágyi szolgáltatások összessége. Úrbéri föld, olyan terület, melyet a földesúr meghatározott szolgáltatások fejében jobbágyainak hasznélvezetre kiadott.

A magyar jog az ősiség megszüntetése óta, vagyis 1848 és 1861 között, elismeri az örökhagyó teljes végintézkedési szabadságát.

Az 1848-as forradalom megszüntette az osztályok és rendek eltérő öröklési rendjét. Magyarországon az 1848-as áprilisi törvényekkel megszűnt a rendi partikularizmus. Megvalósult a törvény előtti egyenlőség és a római jogból kölcsönzött egyetemleges örökösödés (*successio universalis*) elve.

A vagyon, mint egységes egész szállt át ezután az örökösökre. Minden egyes örökös az egész vagyont eszmei hányadoknak megfelelően örökölte. Az ingatlan nem képezte külön örökösödés tárgyát. Az örökös tehát az örökhagyó egyetemes jogutódja lett. A szerzés egy aktussal ment végbe a vagyonhoz tartozó összes vagyontárgy tekintetében, amely kiterjedt az aktívumokra és a passzívumokra egyaránt.

Az Osztrák Polgári Törvénykönyv a tulajdonos szabadságából kiindulva a törvényes öröklési rendet csak szükségmegoldásnak tekintette a végrendelettel szemben. A család védelmében azonban bevezette a köteles rész intézményét.

Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok pedig bevezették az ági öröklés intézményét, amely sokáig vita tárgya lett a magyar magánjogi irodalomban.

Örökölték tehát a leszármazók, felmenők, az oldalági rokonok is. Bármilyen öröklés esetén haszonélvezet csak az özvegyet illette meg.

A magyar jog végre elismerte a végintézkedés szabadságát, és 1876-tól törvény szabályozta a végintézkedés alaki feltételeit.

Az örökhagyó után a lemenők és az özvegy is részesültek az örökségből. A hagyatékot tulajdonul a leszármazók kapták, az özvegyasszony (az özvegy férj nem) megkapta a vagyon özvegyi haszonélvezetét haláláig vagy az újabb férjhezmeneteléig. Ha az örökhagyó mindegyik gyermeke él, mindegyik egyenlően örököl. Amennyiben egyik meghalt vagy egyébként kiesett az öröklésből, a reá eső részt az ő leszármazói, mint törzs vitték el.

Mivel az unokák szülőik részét vitték el, ezért nem minden unoka örökrésze volt egyenlő. Ha az egyik elhalt fiúnak két gyermeke maradt, a másiknak négy, az előbbinek a gyermekei fejenként kétszer annyit kaptak, mint a másikéi. Ezt a megoldást törzsöröklési rendszernek nevezték.

A házasságon kívüli gyermek (a korabeli elnevezés szerint az ún. "törvénytelen gyermek") 1848 előtti jogunkban egyik természetes szülőjétől sem örökölhette. (Hármaskönyv I. rész 106. és 108. cikk)

A kánonjog ugyan enyhített a római jogi eredetű merev és igazságtalan szabályozáson, de ez összességében nem sok eredményt hozott. Ez a méltánytalan joggyakorlat a házasságon kívüli kapcsolatokért az ártatlan gyermeket büntette.

Az ági öröklés történeti alapja az ősiség. Az Országbírói Értekezlet az ősiségnek a forgalmat gátló részét továbbra is eltörlendőnek tartotta, de az öröklési jogban, ha nincsenek leszármazók, továbbra is alkalmazandónak javasolták.

Deák Ferenc szerint igazságosabb az, hogy miközben biztosítják az özvegy tartását, lakhatását, a vagyont az örököli, akire az örökhagyó gondolt volna végrendeletében. Ez méltányosabb megoldás, mintha továbbra is az Osztrák Polgári Törvénykönyv megoldásainak megfelelően a vagyon az özvegy révén egy másik családba kerülne át.

Azok az ingatlanok, amelyeket az örökhagyó felmenőitől örökölt vagy kapott, – leszármazók és végintézkedés hiányában – abban a családban marad, amelyik azt a vagyont szerezte. Különösen rövid ideig tartó házasság esetében tartották ezt logikusnak. Az ági öröklés intézményét az 1871. évi magyar jogászgyűlés feudális maradványnak minősítette, és javasolta, hogy szüntessék meg.

Teleszky István 1882. évi öröklési jogi törvényjavaslata csak az osztályos testvérek körében tartotta volna meg ezt az intézményt.

Grosschmid Béni ezért egy másik törvényjavaslatot készített, amely síkraszállt az ági öröklés mellett.

Ennek hatására Szászy Schwarcz Gusztáv két szülői és nagyszülői parentélára korlátozta, és Grosschmid Béni elveit foglalta bele az 1900-as Polgári Törvénykönyv Tervezetébe.

Az abban foglaltak szerint törvényes öröklésnek akkor van helye, ha az örökhagyó nem készített érvényes végrendeletet, ebben az esetben a hagyaték sorsát ekkor a törvénynek kellett rendeznie. Ilyenkor az örökhagyó után a lemenők és az özvegy részesültek az örökségből. Ha az elhaltak leszármazója nem maradt, akkor az őt túlélő házastársa lett az örökös. A házastársi öröklésnél meg kellett vizsgálni azt, hogy az ingatlanok közül mi az ági vagyon és mi a szerzeményi vagyon. Az ági vagyon az az ingatlan, amit az örökhagyó örökölt vagy ingyenes juttatásként kapott. Ennek a vagyontárgynak a tulajdonjoga ugyanarra az ágra szállt vissza, ahonnan érkezett. Ha nincsen sem lemenő, sem házastárs, akkor a szülők, vagy az elhalt szülők gyermekei örökölnek.

A Kúria 79. számú döntvényében (1906. november 9.-én) kimondta, hogy a végrendelet nélkül elhalt anya hagyatékára nézve a törvénytelen gyermeknek törvényes leszármazó létezése esetén is van törvényes öröklési joga.

A rokonok utáni öröklés azonban csak jó néhány évvel később alakult ki. A törvénytelen gyermeknek a természetes apa után továbbra sem volt törvényes örökösödési joga még akkor sem, ha a természetes apa elismerte az apaságot. A Magyar Magánjogi Törvényjavaslat tette meg az első óvatos lépést az apai örökség irányába.

“Atyjának hagyatékában más örökös nem léteben az államkincstárt megelőzve a házasságon kívüli gyermek a törvényes örökös, ha atyja őt közokiratban a magáénak elismerte.”

A "törvénytelen gyermek" elnevezés helyett a "házasságon kívüli gyermek" kifejezést használták ezután.

Végül az 1946 évi 29. törvénycikk mondta ki, hogy a házasságon kívül született gyermek ugyanolyan szabályok szerint örököl atyja, anyja, atyai és anyai rokonai után, mint a házasságból származó gyermek.

1.3 Jelenlegi szabályozás és a jövő terve

Az öröklési jog alapvető feltétele, hogy nem az öröklési formák, hanem a vagyon adja meg az öröklési jog jellegét.

Az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről tartalmazza az öröklési jog szabályait. Megtartotta az ági öröklést, de korlátozta a jogosultak körét, illetve az örökölhető vagyontárgyakat. Az örökbefogadott gyermek öröklését is szabályozta, és teljes öröklési jogot biztosított az örökbefogadottnak.

Egyszerűbb lett a végrendelet alakítása, a végrendelethez szükséges záradékot mellőzte, elősegítette az örökhagyó akaratának érvényre jutását.

Megszüntette az utóöröklést, szabályozta a végrendelet hatálytalanságát, megtámadását.

A Polgári Törvénykönyvet 1977-ben módosították, és ez az öröklési jogra vonatkozóan két kiegészítést tartalmazott.

Az egyik a házastárs haszonélvezeti jogának megváltása, a másik rendelkezés, hogy örökbefogadás esetében egyenjogúvá tette az örökbefogadott és a vérszerinti gyermeket.

1.4 Polgári Törvénykönyv jelenlegi szabályozásának módosításáról

A törvényjavaslat általános vitájában különös hangsúlyt kapnak a családjog és az öröklési jog rendelkezései, pl. az élettársi jogviszonnyal összefüggő kérdésekben.

Az özvegyi joggal kapcsolatos változás lenne, hogy a túlélő házastársnak egy gyermekrészt juttatnának illetve, ha nincs leszármazott, az örökhagyó szüleinek öröklését is biztosítanák a túlélő házastárssal azonosan.

A közjegyzők szerint a problémás területekhez tartozik a gyermektelen pároknál az öröklési rend szabályozása, az előző házasságból származó gyermek és a jelenlegi házastárs közös öröklése végrendelet hiányában, illetve a végrendelet szóbeli formája is.

A jelenlegi szabályozás szerint, ha egy párnak nincs gyermeke, és az egyik házastárs halálakor élnek ugyan annak a felmenői, végrendelet hiányában mégis az özvegy öröklő kizárólagosan a vagyont.

A javasolt változtatás azt célozná, hogy ebben az esetben a szülők együtt örököljenek az özvegygel (illetve a regisztrált élettárral).

A Közjegyzői Kamara megítélése szerint időkorlátot kellene szabni ennek az öröklési rendnek, amely lehetővé tenné, hogy csak hosszú távú kapcsolat esetén (a közjegyzők javaslata szerint ez minimum 15 év) örökölje az özvegy kizárólag a vagyont.

A gyermekes párokat nem érinti a törvényváltozás, hiszen alapvetően továbbra is a leszármazottak lennének az első számú örökösök.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara javaslata szerint, ésszerű lenne megkülönböztetni a túlélő házastárs által lakott lakást és berendezési tárgyakat, ahol a leszármazói öröklés jelenlegi rendje maradna fenn, azaz a leszármazó örökölné a tulajdonjogot, míg az özvegy haszonélvezeti jogot örökölné.

A többi vagyontárgy tekintetében a Magyar Országos Közjegyzői Kamara javasolja, hogy a túlélő házastárs egy gyermekrészt örököljön, azaz két gyermek esetében a vagyontárgyak harmadát. Problémát okoz, viszont a szóbeli végrendelet. Szóban végrendelkezni közvetlen életveszélyben lehet, minimum két tanú jelenlétében.

A közjegyzők szerint azonban közvetlen életveszélyben az ember belátási képessége csökken, és akár még időleges cselekvőképtelenség is felléphet a végrendelkezőnél.

Ennek következtében lehetséges, hogy végakarata, nem a valós akaratát fogja kifejezni. A közjegyzők szerint, a jelenlegi minimálisan két tanú jelenléte helyett négy tanút írnának elő. Ezt az is indokolja, hogy míg az írott végrendeletnél az irat, az íráskép önmagában is tanúsítja, hogy az, az örökhagyótól származik, a szóbeli végrendeletnél csak a tanúk kijelentése támasztja azt alá. Az egyik tanú esetleges halála esetén előfordulhat, hogy csak egy tanú szóbeli kijelentésére kell alapozni a hagyaték átadását.

2. A VÉGINTÉZKEDÉSEN ALAPULÓ ÖRÖKLÉS FAJTÁI ÉS A TÖRVÉNYES ÖRÖKLÉS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

2.1 A végintézkedésen alapuló öröklés fajtái

A végintézkedés általános fogalom, gyűjtő elnevezése mindazoknak a jogilag megengedett formáknak, amelyekben az örökhagyó, vagyonáról, halála esetére rendelkezhet. Ha a végintézkedés örököst, hagyományost is kijelöl, a jogutódlásnak valamennyi végintézkedési formájánál, az is feltétel, hogy a végintézkedésben a kedvezményezett az örökhagyót túlélje. Végrendelkezni, csak személyesen lehet.

A hatályos magyar öröklési jog a következő végintézkedési formákat ismeri:

- a végrendelet az örökhagyó egyoldalú, nem címzett jognyilatkozata;
- a öröklési szerződés: olyan kétoldalú jogügylet, amelyben az örökhagyó a vele szerződő felet tartás vagy életjáradék fejében örökösévé teszi, feltéve, hogy ez utóbbi túléli őt;
- a halál esetére szóló ajándékozás: az ajándékozás azzal a feltétellel történik, hogy a megajándékozott az ajándékozót túléli.

Mielőtt ismertetném a részletes szabályokat, néhány fogalmat röviden tisztázni szeretnék.

Öröklés, az ember vagyonában halála esetén bekövetkező egyetemes jogutódlás. Kizárólag emberhez kötött (jogi személy után nem lehet örökölni, de jogi személy örökölhét). A joghatást maga a halál biztosítja, az egyetemes jogutódlás azt jelenti, hogy az egészet, tehát a jogokat és kötelezettségeket együttesen örökli meg az örökös.

Örökös az, akinek az örökhagyó az egész hagyatékát vagy annak meghatározott hányadát juttatja. Arra az esetre, ha az örökös az öröklésből kiesik, helyettes örökös is nevezhető. Az örökhagyó törvényes örökösét kizárhatja az öröklésből ilyen tartalmú írásos nyilatkozattal, vagy úgy, hogy örökösévé más személyt nevez. A kizárást indokolni nem kell.

Míg a kizárás a köteles részre jogosultakat e részükből nem rekesztheti ki, addig a kitagadás igen. Ugyanis az örökhagyó a törvényben felsorolt konkrét okok esetén, ezen okokra hivatkozva végrendeletében a köteles részből is kirekesztheti a törvényes örököseit.

A kitagadás csak az örökhagyó által megjelölt személyekre vonatkozik, vagyis a kitagadott/kizárt személy leszármazója ettől függetlenül örökölhet.

Örökhagyó, a meghalt tulajdonos, akinek vagyonában halála miatt egyetemes jogutódlás következik be.

Örökrész, ha több örökös van egy szinten, akkor egy örökösnek örökrész jut. Ha például én meghalok, és van két gyerekem, akkor ők ketten fognak a törvényes öröklés rendje szerint örökölni, és az ő külön részüket tekintendő örökrésznek.

Hagyaték, nem más, mint a jogutódokra átszálló egész vagyon (aktívák és passzívák – jogok és kötelezettségek), valamint a polgári jogi jellegű vagyoni jogok és kötelezettségek.

Nem lehet hagyaték tárgya:

- a nem polgári jellegű jogok (nyugdíj, tartási jog) polgári jogi jellegű, de nem vagyoni jogok (szerzői jog)
- az örökhagyó életére vonatkozó, ahhoz kötött jogok (haszonélvezeti jog, életjáradék)

Öröklési képesség = jogképesesség.

Jogképesesség: jogai és kötelezettségei lehetnek (pl. méhmagzat örökölhet, ha élve születik; ha csak tervben van, nem).

Hagyomány: az örökhagyó végrendelete alapján bekövetkező különös jogutódlás (törvényes öröklésnél nincs). Azt jelenti, hogy nem az egészet örökli, hanem csak bizonyos vagyontárgyat kap meg a végrendelet alapján a hagyományos. Valamilyen vagyontárgy tulajdonosa lesz, de a hagyatéki terhek nélkül. Ezzel szemben az örökös megörökli az egész vagyont, végrendeletnél is úgy, hogy a jogokat és kötelezettségeket egyszerre.

- *Dologi hagyomány*: a vagyontárgyat közvetlenül az örökhagyótól szerzi meg a hagyományos (a végrendeletben leírja, hogy ez a szekrény a tiéd).
- *Kötelmi hagyomány*: nem közvetlenül az örökhagyótól, hanem az örököstől szerzi meg (az örökösömnek nevezem a fiamat, de olyan kötelezettséggel, hogy a szekrényt XY-nak kell átadnia), tehát az örökös kötelezi, hogy adja ki.
- *Alhagyomány*: hagyományost kötelez az örökhagyó, hogy adja ki a vagyontárgyat a hagyományosnak.

Meghagyás, az örökhagyó végrendeletében valamely hagyatékban részesülő személy – örökös vagy hagyományos – kötelezettséggel terhel, amelyek követelésére azonban a kedvezményezett nem válik jogosulttá. Tehát az örökhagyó kötelezi házastársát a végrendeletében, hogy az ő szüleinek állítson síremléket, de a kedvezményezett, azaz az örökhagyó szülei – és örökösei sem – nem követelhetik, hogy ezt a meghagyást végrehajtsák. Kötelezem tehát, de a végrehajtását nem lehet behajtani.

Közérdekű meghagyás eltér, ha a köz érdekében rendelkezik az örökhagyó valamit, hogy pl. az örökös a falunak építsen templomot, akkor a kedvezményezett – az egyházközség – követelheti. Ha ezt nem csinálja meg, bírósági úton behajtható.

A végintézkedésnek 3 formáját különítjük el:

- ❖ végrendelet
- ❖ öröklési szerződés
- ❖ halál esetére szóló ajándékozás.

A végrendelet az örökhagyó egyoldalú jognyilatkozata. Ingyenesen kívánja juttatásban részesíteni a megnevezett személyt.

A végrendeletnek három fajtája van:

- írásbeli magánvégrendelet
- közvégrendelet
- szóbeli végrendelet.

Az öröklési szerződés, kétoldalú jogügylet, amelyben az örökhagyó a vele szerződő felet tartás vagy életjáradék fejében örökösévé teszi, feltéve, hogy az túléli őt. Az öröklési szerződés visszerhes átruházás.

A halál esetére szóló ajándékozás, ingyenes, feltétele, hogy a megajándékozott, az ajándékozót túléli. Egyoldalú formája a végrendelet.

A következőkben szeretném ismertetni az öröklési szerződésre vonatkozó főbb jellemvonásokat.

Az öröklési szerződés, a törvényes és a végrendeleti örökléshez képest, új jelensége az öröklési jognak, első nyomai a középkori városi jogokban jelennek meg. A városi polgár életét sok vonatkozásban magánjogi szerződések keretezték; kézenfekvő volt a szerződés alkalmazása a halál esetére történő vagyonátszállás meghatározásánál is. Így terjedt el - a végrendelet melletti - végintézkedési formaként az öröklési szerződés, amelyben az örökhagyó az örököséül választott személyekkel kétoldalú megállapodásban tetszése szerinti részletességgel tud vagyonáról halála esetére rendelkezni. A Ptk.-ban az öröklési szerződés egyértelműen és kizárólagosan tartási (életjáradéki) tartalmat kap, öröklési szerződéssel, az örökhagyó arra kötelezi magát, hogy a vele szerződő felet tartás vagy életjáradék fejében örökösévé teszi. A tartás - a tartási szerződés követelményei szerint „megfelelő” eltartást jelent, és kiterjed az örökhagyó gondozására, gyógyíttatására, ápolására és eltemettetésére is. Az életjáradék meghatározott pénzösszeg (vagy terménymennyiség) időszakonként visszatérő szolgáltatását jelenti.

A másik oldalról szemlélve viszont az öröklési szerződés *végintézkedés*, amelyben az örökhagyó vagyonáról (vagy annak egy részéről) rendelkezik halála esetére.

Az öröklésnek ez esetben is természetes feltétele tehát, hogy az örökhagyó szerződő partnere (az eltartó vagy életjáradékot nyújtó személy) túlélje az örökhagyót.

Ez a végintézkedési forma (szemben a végrendelettel, amely egyoldalú jogügylet és az örökhagyó által egyoldalúan bármikor vissza is vonható) szerződés, amely a felek megegyezésével jön létre, és - rendszerint - csak így is módosítható, illetve szüntethető meg. Különbözik az öröklési szerződés a végrendelettől abban is, hogy visszterhes: az örökhagyó ellenszolgáltatás (tartás vagy életjáradék) fejében teszi örökösévé a szerződő partnert, akit szerződéses örökösnek is nevezhetünk.

Érvényesség szempontjából az öröklési szerződés alapvetően az írásbeli végrendelettel esik egy tekintet alá. Mégis maga a Ptk. megfogalmaz két eltérést. Érvényességi követelmények alatt itt alaki feltételeket értünk, de nemcsak azokat. Az írásbeli végrendelet alaki kritériumain túl az öröklési szerződés érvényességéhez is szükséges, hogy az örökhagyó

- végintézkedési képességgel rendelkezék,
- a végintézkedési nyilatkozatot tartalmazó öröklési szerződést személyesen, (és ne képviselő útján) kösse meg.

A végintézkedési képesség kritériumával kapcsolatos az egyik eltérés az írásbeli végrendeletre vonatkozóan, korlátozottan cselekvőképes személy öröklési szerződésének érvényességéhez szükséges a törvényes képviselő hozzájárulása és a *gyámhatóság* jóváhagyása is.

Öröklési szerződést csak írásban lehet kötni. Korlátozottan cselekvőképes, továbbá vak, írástudatlan olvasásra vagy nevének aláírására képtelen állapotban lévő személy csak közvégrendeleti formában köthet öröklési szerződést. Az öröklési szerződés érvényességéhez minden esetben szükséges két tanú alkalmazása. A bíróság bármelyik fél kérelmére megszüntetheti az öröklési szerződést

Következzen egy pár gondolat a halál esetére szóló ajándékozásról.

A *halál esetére szóló ajándékozás* a szerződéses végintézkedés ritkán előforduló formája. Halál esetére szóló ajándékozásról van akkor szó, ha az ajándékozás azzal a feltétellel történt, hogy a megajándékozott az ajándékozót túléli.

A halál esetére szóló ajándékozás kedvezményezettje, természetesen, nem osztozik a hagyatéki terhek viselésében, hiszen őt az ajándékozó (az örökhagyó) ingyenesen kívánja - halála esetére - valamely vagyontárgyának tulajdonosává tenni.

A halál esetére szóló ajándékozás ingyenes tulajdon átruházási szerződés.

Formai tekintetben a halál esetére szóló ajándékozási szerződésre, az öröklési szerződés alakiságai az irányadók. Ez azt jelenti, hogy halál esetére szóló ajándékozás is csak közvégrendeleti vagy tanúk közreműködésével készített írásbeli magánvégrendeleti formában köthető, korlátozottan cselekvőképes ajándékozó (örökhagyó) szerződésének érvényességéhez a törvényes képviselő hozzájárulása és a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges.

A halál esetére szóló ajándékozás tárgya olyan egyedi vagyontárgy, amely végrendelet esetében hagyománynak minősülne, feltételes jogutódlás, attól függ, hogy a megajándékozott az ajándékozót túléli, a tulajdonjog átszállására az ajándékozó halálakor kerül sor.

A halál esetére szóló ajándékozásnak ezek a tartalmi sajátosságai hatással vannak, az élők közötti ajándékozási szerződésre vonatkozó rendelkezések alkalmazhatóságára is. Így pl. az ajándék visszakövetelésére vonatkozó szabályok tárgytalanok, alkalmazható viszont a *clausula rebus sic stantibus* elve, a szerződés teljesítését az ajándékozó megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy az ajánlattétel, illetőleg a szerződés megkötése után körülményeiben, különösen a megajándékozotthoz való viszonyában olyan lényeges változás állott be, hogy a szerződés teljesítése többé el nem várható.

A végrendelet további fajtái, az írásbeli végrendelet, és a szóbeli végrendelet. Az írásbeli magánvégrendelet lehet közvégrendelet és magánvégrendelet. A közvégrendeletet közjegyzőnél vagy bírósági titkár előtt lehet letenni.

Közzévégrendeletet nem lehet olyan személy előtt tenni, aki a végrendelkezőnek vagy házastársának hozzátartozója, gyámja vagy gondnoka.

Az írásbeli magánvégrendelet jellemzőit, a későbbiekben kívánom kifejtetni, azonban, egy pár gondolatot szeretnék szólni a szóbeli végrendeletről.

A végrendelet csak kivételesen lehet szóbeli. Szóbeli végrendeletet az tehet, aki az életét fenyegető rendkívüli helyzetben van, és írásbeli végrendeletet egyáltalán nem, vagy csak jelentékeny nehézséggel tudna tenni.

A szóbeli végrendelet csak akkor érvényes, ha két tanú együttes jelenlétében történik, a tanúk által értett nyelven, és ezen alkalommal kijelenti, hogy ez az ő végrendelete. A szóbeli végrendelet esetében a tanúknak ismerni kell a végakarat teljes terjedelmét és tudniuk kell arról, hogy végrendelet tételénél működtek közre. Az örökhagyó személyazonosságát is tanúsítaniuk kell.

A szóbeli végrendelet hatálytalan, ha az örökhagyó a szóbeli végrendelkezés feltételül szolgáló helyzet megszűnése után megszakítás nélkül legalább három hónapon át nehézség nélkül alkothatott volna más alakban végrendeletet.

2.2 A törvényes öröklés szabályai

Ha az örökhagyónak nincs végrendelete, akkor vagyonának sorsát a Polgári Törvénykönyv által meghatározott öröklési rend határozza meg. Ezt nevezzük törvényes öröklésnek.

A törvényes örökösök sorrendje:

1. örökhagyó leszármazója
2. házastársa
3. szülők
4. szülők leszármazói
5. nagyszülők
6. nagyszülők hiányában annak leszármazói
7. ezek hiányában távolabbi felmenő rokonok.

Ha nincs örökös, akkor az állam örököl.

Törvényes öröklés esetén az örökös elsősorban az örökhagyó gyermeke. Ha az örökhagyónak több gyermeke van, azok fejenként egyenlő részt örökölnék. Előfordulhat azonban, hogy az örökhagyó egyik gyermeke már nem él. Ilyenkor az ő gyermekeinek (azaz az örökhagyó unokáinak) jár az őrá eső örökség, méghozzá egyenlő arányban.

Ha az örökhagyónak nincs leszármazója, akkor a házastárs örököl. Leszármazók és házastárs hiányában viszont az örökhagyó szülői örökölnék fejenként egyenlő részben. Az öröklésből kiesett szülő helyén ennek leszármazói örökölnék olyan módon, mint a gyermek helyén annak leszármazói. Ha a kiesett szülőnek nincs leszármazója, egyedül a másik szülő, illetőleg annak leszármazói örökölnék. Leszármazóknak, házastársnak, szülőknél és szülők leszármazóinak hiányában törvényes örökösök egyenlő részekben az örökhagyó nagyszülői.

A törvényes öröklésnek híres intézménye az özvegyi jog. Ez azt jelenti, hogy az örökhagyó házastársa mindannak a vagyonnak a haszonélvezetét örököli, amelyet egyébként nem ő örököl.

Az özvegy haszonélvezete korlátozható, a korlátozás azonban csak olyan mértékű lehet, hogy a korlátozott haszonélvezet a házastárs szükségleteit biztosítsa, figyelembe véve az általa örökölt vagyontárgyakat, valamint saját vagyonát és munkájának eredményét is.

Az özvegyi jog törvényes öröklési jog, amely az özvegyet ipso iure, törvény erejénél fogva megilleti, az alábbi feltételekkel. Az örökhagyó halálának időpontjában házasok voltak, és nem áll fenn az özvegygel szemben kiesési ok, főként kizárási ok, azon belül pedig a mellőzés.

A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint, ha az örökhagyó a végintézkedésben rendelkezik a vagyonáról, és abban a házastársát nem említi, tehát mellőzi, ezzel őt kizárhatja az özvegyi jogból. Ilyen esetben a házastársat csak az özvegyi jogra vonatkozó köteles rész illeti meg. Mérlegelés tárgya, hogy a végintézkedésben történő hallgatás, mellőzést jelent-e vagy sem.

Probléma lehet, hogy a haszonélvezeti jog gyakran nem képes biztosítani a házastárs megélhetését, hátrányos az állagörökösre nézve, mert gyakran elhasználnának az ő tulajdonukban, de az özvegy haszonélvezetében lévő vagyontárgyak, nőttek az átlagéletkorok, ezért az állagörökös és az özvegy sokáig verseng (sokszor az első házasságból származó gyermek a szülő második házastársával, aki sokszor alig idősebb nála).

Tartalma a haszonélvező jogai és kötelezettségei.

A házastárs jogosult az állagörökös tulajdonában álló dolgot birtokolni, használni, hasznait szedni.

Problémát jelent továbbá, hogy az örökölt vagyontárgyak számottevő köre „nem éli túl” a folyamatos használatot.

Valamint gondot jelenthet a készpénz, betét, részvény, kötvény, értékpapír öröklése. Elvileg a tulajdonjog az állagörököst, a kamat, osztalék, az özvegyet illeti. A problémát az infláció mértéke, vagy pl. részvényesi jogok gyakorlása jelenti. Az özvegyi jog kiterjedhet kamatozó követelésre és más hasznot hajtó jogra is. Ennek tipikus esete a szerzői jog. A szerzői vagyon jogait az örökös gyakorolja, de a szerzői jogdíjak az özvegyet illetik meg.

Az özvegyi jog az állagörökös tulajdonosokkal szemben teljes terjedelemben biztosítja a házastársnak a haszonélvezetből eredő jogokat. A haszonélvezeti jog a házastársat haláláig megilleti. A Ptk. szerint megszűnik a haszonélvezeti jog akkor is, ha a házastárs új házasságot köt.

Az özvegyi jog, elvben korlátlan haszonélvezeti jogot biztosít a házastársnak. Elsődleges célja az, hogy a házastárs megtarthassa az örökhagyó életében megszokott környezetét és lehetőleg fenntarthassa korábbi életszínvonalát. Amennyiben ehhez nem szükséges az egész hagyatékon fennálló haszonélvezet, a Ptk. kizárólag a leszármazók számára megnyitja a haszonélvezeti jog korlátozására vonatkozó lehetőséget. A haszonélvezet korlátozásának bármikor helye van.

A korlátozás azonban csak olyan mértékű lehet, hogy a korlátozott haszonélvezet a házastárs szükségleteit biztosítsa, figyelembe véve az általa örökölt vagyontárgyakat, valamint saját vagyonát és munkájának eredményét is.

Megváltását kérheti a házastárs, vagy az állagörökös. A haszonélvezet megváltása során a házastárs állagörökös lesz, e minőség minden következményével (pl. a hagyatéki hitelezőkkel szembeni helytállás kötelezettségével). Mértéke, leszármazókkal szemben 1 gyermekrész illeti meg, ági öröklés esetén az ági vagyon 1/3 része.

A haszonélvezet megváltása fejébe járó értéket elsősorban természetben célszerű kiadni.

Megváltás csak a hagyatéki eljárás során, ennek hiányában az öröklés megnyíltától számított egy éven belül kérhető.

Özvegyi jog	Korlátozása	Megváltása									
Kik kérhetik?	Leszármazók	– Házastárs – Leszármazói örökösök – Ági örökösök									
Mikor?	bármikor	Hagyatéki eljárás során, ennek hiányában az öröklés megnyíltától számított 1 éven belül az ill. közjegyzőnél.									
Mértéke	Életszínvonal megmaradjon Szükségeit biztosítsa Bele kell számítani: – A házastárs által örökölt vagyon-tárgyakat – Házastárs saját vagyonát – Munkájának eredményét	Leszármazói: 1 gyermekrész <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td colspan="3">Örökölt vagyon 90</td> </tr> <tr> <td>Gy1 45</td> <td colspan="2">Gy2 45</td> </tr> <tr> <td>Gy1 30</td> <td>Gy2 30</td> <td>Özvegy 30</td> </tr> </table> Ági: ági vagyon 1/3 része	Örökölt vagyon 90			Gy1 45	Gy2 45		Gy1 30	Gy2 30	Özvegy 30
Örökölt vagyon 90											
Gy1 45	Gy2 45										
Gy1 30	Gy2 30	Özvegy 30									

2.3 A törvényes öröklés a szülői és a nagyszülői parentéliában

Ha az örökhagyó halála esetére vagyonáról vagy annak egy részéről végrendelettel rendelkezik, akkor az öröklést elsősorban az örökhagyó akarata határozza meg, és a törvényes öröklés csak végrendelet hiányában érvényesül teljességében.

A törvényes öröklés szabályai szerint a házastárs örökölheti a hagyatéki állagát vagy haszonélvezetét, leszármazó hiányában a szerzeményi vagyont, az ági vagyonra pedig haszonélvezeti jog illeti meg.

A szülői parentélát az örökhagyó szülei és leszármazói képviselik. A nagyszülői parentéliában az örökhagyó nagyszülei és azok leszármazói örökölnék.

Ha az örökhagyónak nincs leszármazója, vagy valamennyi leszármazója kiesett az öröklésből, akkor a házastárs örököl mindent.

Ha sem leszármazó, sem házastárs nincsen, vagy mindannyian kiestek az öröklésből, akkor az örökhagyó szülei örökölnék egyenlő arányban. Az öröklésből kiesett szülő helyett leszármazói örökölnék.

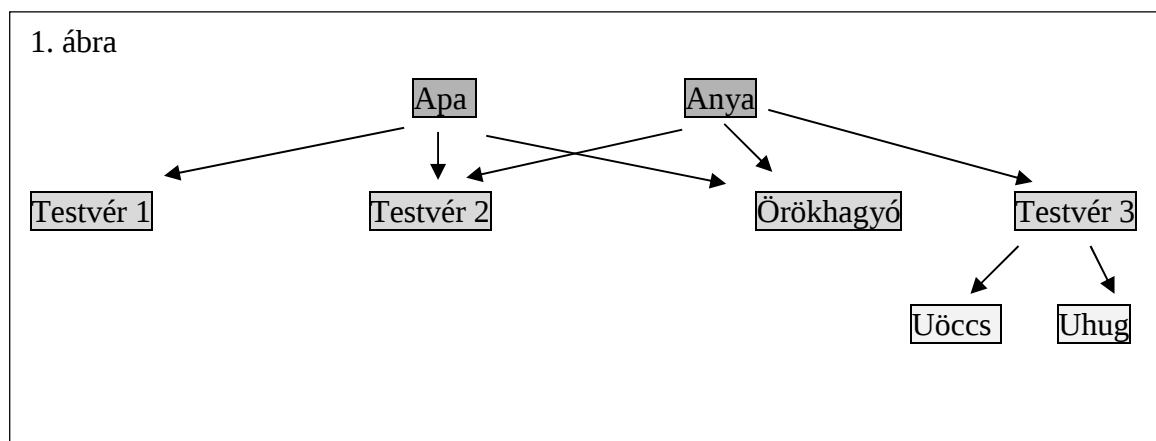
De ha a kiesett szülőnek nincs leszármazója, akkor a másik szülő, illetve kiesése esetén az ő leszármazói örökölnék.

Ha tehát az örökhagyónak nincsenek leszármazói és házastársa, de mindkét szülője él, akkor a szülők egyenlő arányban örökölnék.

Ha viszont az örökhagyónak csak az egyik szülője él, de a másik szülőnek van két gyermeke, akkor a hagyaték 1/2 részét az életben lévő szülő, a 1/4-1/4 részét a meghalt szülő gyermekei, vagyis az örökhagyó testvérei öröklik.

Ebből a szempontból lényegtelen, hogy az elhunyt szülő gyermekei az életben lévő szülővel közösek vagy sem.

Viszont, ha az elhunyt szülőnek saját gyermeke nincs, akkor egyedül az életben lévő szülő örököl. Ha pedig egyik szülő sem él, de egyiküknek van két – nem a másik szülővel közös – gyermeke, úgy 1/2-1/2 arányban ők – tehát az örökhagyó féltestvérei - fognak örökölni.



A hagyatékon az örökhagyó apja és anyja 1/2-1/2 arányban osztozik. Az apa kiesése esetén a hagyatékot az ő gyermekei testvér 1 és testvér 2 öröklik. A hagyaték fele az anyáé, míg a másik fele 1/2-1/2 arányban testvér 1 és testvér 2 tulajdona lesz. Anya kiesése esetén a hagyatékot testvér 2 és testvér 3 öröklí 1/2-1/2 arányban, az apáé pedig a másik fele.

Ha apa és testvér 1 és testvér 2 kiesik, akkor a törvényes örökös anya lesz. Unokaöcs és unokahúg csak akkor örökölnék, ha anya és testvér 3 kiesik. /1. ábra/

De ha sem leszármazók, sem házastárs, sem szülők illetőleg a szülők leszármazói nincsenek, akkor törvényes örökösök egymás közt egyenlő arányban az örökhagyó nagyszülei. Ha valamelyik nagyszülő kiesik, akkor helyette leszármazói örökölnék ugyanúgy, mint a kieső szülő helyén annak leszármazói. Ha a kieső nagyszülőnek leszármazója nincsen, akkor nagyszülőpárja, illetve az ő kiesése esetén leszármazói örökölnék.

Abban az esetben, ha valamelyik nagyszülőpár kiesik, és helyettük leszármazóik sem örökölnének, akkor a törvényes örökös a másik nagyszülőpár, illetve az ő leszármazóik. Vagyis, ha az örökhagyónak nincsenek leszármazói és házastársa, szülei nem élnek és sem édes, sem féltestvére nincs, viszont valamennyi nagyszülője él, akkor a nagyszülők 1/4-1/4 arányban osztoznak a hagyatékon.

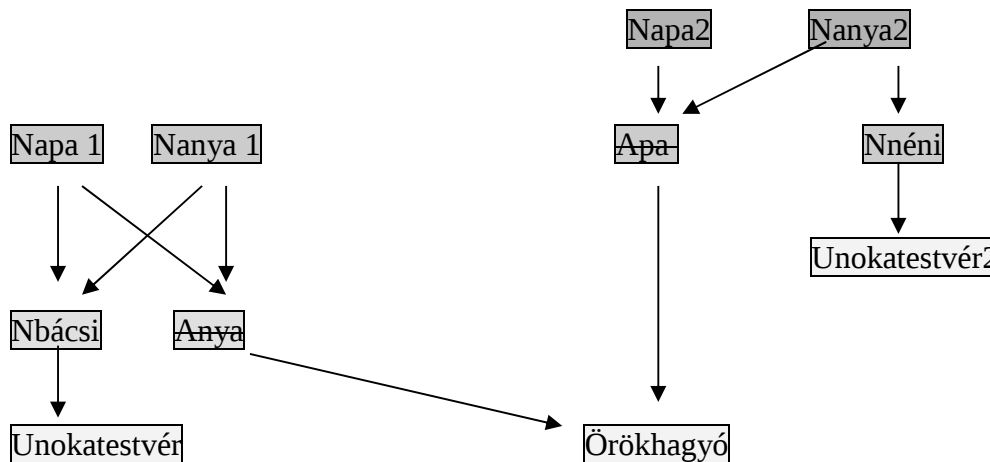
Ha valamelyik nagyszülő már nem él, de van két gyermeke, akkor az ő 1/4 részét gyermekei örökölik fele-fele arányban. Ha a gyermekek közül az egyik már nem él, de neki is van két gyermeke, akkor az ő 1/8 részét gyermekei örökölik egyenlő arányban.

Ha az elhunyt nagyszülőnek nincsen leszármazója, akkor az ő 1/4 részét nagyszülőpárja örököli. Ha a nagyszülőpár sem él, de van két - a másik nagyszülővel nem közös - gyermeke, akkor az ő 1/2 örökrészét gyermekei örökölik fele-fele arányban.

De ha csak az egyik nagyszülőpár él, és a másik nagyszülő párnak nincsen leszármazója, akkor a teljes hagyatékot 1/2-1/2 arányban a másik nagyszülőpár örököli.

Ha az örökhagyónak sem leszármazói, sem házastársa, sem szülei illetőleg szülei leszármazói, sem nagyszülei illetőleg az ő leszármazói nincsenek, akkor törvényes örökösök az örökhagyó távolabbi felmenői.

2. ábra



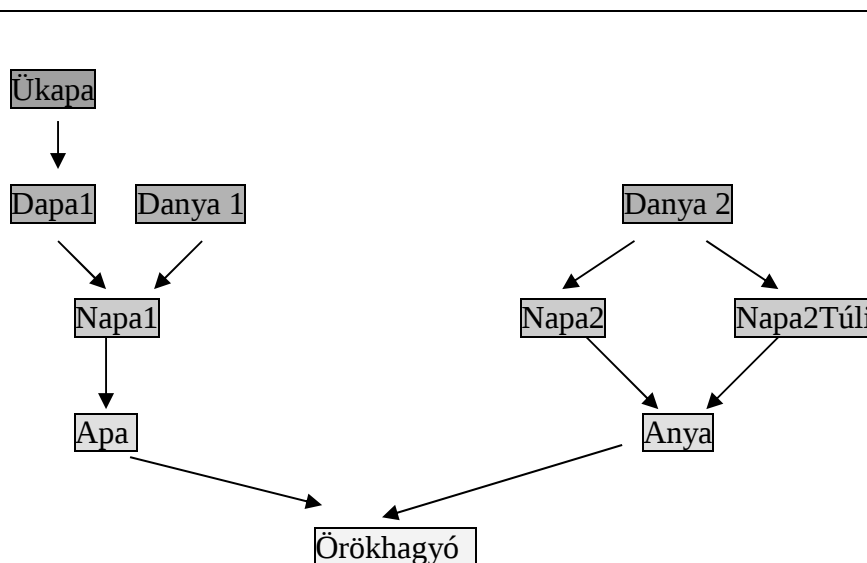
A 2. példában a hagyatékot 1/4-1/4 arányban a négy szülő kapja.

Napa 1 és Nanya 1 helyett Nbácsi örököl. Napa2 kiesése esetén Nanya2 kap.

Nanya 2 kiesése esetén Nnéni örököl.

Unokatestvér 2 örököl, ha Nanya 2 és Nnéni kiesik. /2. ábra/

A távolabbi felmenők függetlenül a rokonsági foktól mindig egymás közt egyenlő arányban örökölnék. Ezek a felmenők már nem fokozatosan válnak az örökhagyó törvényes jogutódjává, hanem egyszerre, és fejenként egyenlő arányban. /Csonka parentéla/



3. ábra

A 3. ábra szerint a hagyatékot 1/4-1/4 a Dédapa¹, a két Dédanya, és Ükapa kapja. Napa²Túli, mint nagyszülőkön túli felmenő leszármazója Danya 2 kiesése esetén sem volna törvényes örökös.

2.4 Az állam mint örökös

Ha távolabbi felmenő és más örökös sincs, a hagyaték az államra száll. Az államot, mint szükségképpen törvényes örököst nem illeti meg a visszautasítás joga, amelyet egyedülként nem utasíthat vissza, felel minden tartozásért, amely a hagyatékból adódik.

2.5 Az ági öröklés

Az ági öröklés intézményét az 1861-es Ideiglenes Törvénykezési Szabályok vezették be a magyar öröklési jogba. Azt a célt szolgálta, hogy – korlátozott mértékben – biztosítsa a családi vagyonnak az eredeti családi ágon történő maradását, ha az örökhagyónak nincsenek leszármazó örökösei.

A törvény szerint az a vagyon, amely az örökhagyóra felmenőiről hárult – leszármazók és végintézkedés hiányában – annál a családnál maradjon, aki azt szerezte, és ne szálljon át egy idegen családra. Ezt nevezzük ági öröklésnek. Az ági vagyon, alvagyon a hagyatékon belül.

Ági vagyon, mindaz, a vagyontárgy, amely az örökhagyóról valamelyik felmenőjéről (szülő, nagyszülő stb.) öröklés vagy ingyenes juttatás (pl. ajándékozás) útján hárult, valamint az is, amelyet testvérétől vagy annak leszármazójától örökölt vagy kapott ingyenesen, feltéve, hogy az adott vagyontárgyat a testvér vagy a testvér leszármazója az örökhagyóval közös felmenőjétől örökölte vagy kapta ingyenesen.

Mindezek a vagyontárgyak kizárólag akkor esnek az ági öröklés szabályai alá, ha az örökhagyónak leszármazói nincsenek, vagy valamilyen oknál fogva nem örökölhetnek, és az örökhagyó után végintézkedés sem maradt.

Ági vagyonról fentiek szerint csak akkor beszélhetünk, ha az adott vagyontárgy az örökhagyó családjából – felmenőitől, testvérétől, testvére leszármazóitól – származik.

További feltétel, hogy az örökhagyó az adott vagyontárgyat öröklés vagy ingyenes juttatás révén szerezte meg. Ellenérték fejében történő szerzés esetén ági öröklésnek nincs helye

A vagyontárgy ági jellegét annak kell bizonyítania, aki arra ezen a címen öröklési igényt támaszt. A bizonyítás sikertelensége esetén az adott vagyontárgy öröklésére az általános szabályokat kell alkalmazni.

Ha tehát a szülő azt állítja, hogy gyermekének korábban ő ajándékozta az ingatlanát, és emiatt a túlélő házastárssal szemben ági öröklés címén igényt érvényesít, úgy az ajándékozás tényét neki kell bizonyítania. Ha ez sikerrel jár, úgy az ingatlant a szülő örökli, sikertelen bizonyítás esetén viszont a túlélő házastárs.

Az ági öröklés azt jelenti, hogy az ági vagyon visszaszáll arra az ágra, amelytől származott. Ennek megfelelően a szülő örökli azokat a vagyontárgyakat, amelyek róla, vagy felmenőjéről hárultak az örökhagyóra. A kieső szülő helyén leszármazói örökölnek a törvényes öröklés általános szabályai szerint. Ha az adott ingatlant az örökhagyó édesapja ajándékozta az örökhagyónak, de az örökhagyó halálakor az édesapa már nem él, úgy helyette további gyerekei – vagyis az örökhagyó testvérei – örökölnek egymás közt egyenlő arányban.

Ha sem az ági vagyon öröklésére jogosult szülő, sem szülői leszármazó nincs, a nagyszülő, ha nagyszülő sincs, az örökhagyó távolabbi felmenője örökli azt a vagyontárgyat, amely róla vagy felmenőjéről hárult az örökhagyóra. Tehát, az ági vagyon a szülőtől távolabbi felmenők közül csak arra száll vissza, akitől az származik.

Ha az ingatlant az örökhagyó édesapja saját édesapjától – az örökhagyó nagyapjától – örökölte, és az örökhagyó halálának pillanatában sem az örökhagyó édesapja, sem testvérei nem élnek, viszont nagyapja még él, akkor az ági örökös a nagyapa.

Ha viszont az adott ingatlant az édesapa nem a nagyapától örökölte illetve nem tőle kapta ingyenesen, úgy az édesapa és testvérek hiányában a vagyontárgy ági jellege megszűnik, azt nem fogja a nagyapa örökölni, hanem az általános öröklési szabályok szerint alakul annak öröklése. Ha ági örökös nincs, az ági vagyontárgy az örökhagyó egyéb vagyonával esik egy tekintet alá.

Az egyéb feltételek fennállása esetén sincs helye ági öröklésnek, arra az ági vagyontárgyra, amely az örökhagyó halálakor már nincs meg, az ági vagyontárgy helyébe lépett vagy az annak értékén vásárolt vagyontárgyra, és a szokásos mértékű ajándéokra.

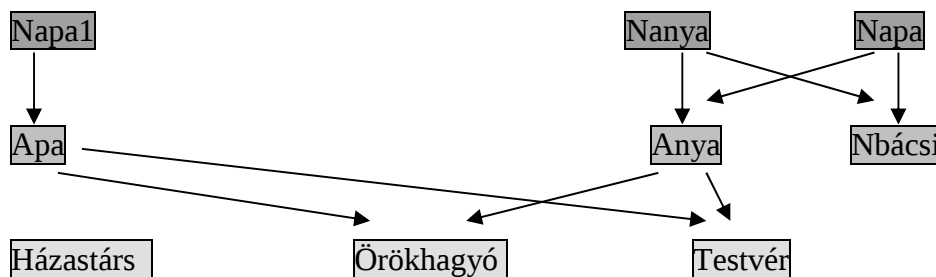
Az örökhagyó halálakor meg nem lévő vagyontárgy pótlásának vagy értéke megtérítésének nincs helye. Ha tehát az örökhagyó az egyébként ági vagyonnak minősülő ingatlant eladja, és a vételárból másik ingatlant vásárol, úgy ez utóbbi ingatlan már nem minősül ági vagyonnak, és az ági öröklésre jogosult személy, öröklési igényt nem támaszthat arra.

Ugyancsak nem igényelheti az ági örökös az eladott ingatlan pótlását vagy értéke megtérítését abban az esetben, ha az eladott ingatlan vételárából az örökhagyó nem vásárol másikat. Tizenöt évi házasság után a túlélő házastárssal szemben a szokásos mértékű berendezési és felszerelési tárgyakra ági öröklés címén nem lehet igényt érvényesíteni.

Az, hogy mit kell szokásos mértéknek tekinteni sem az ajándék, sem a berendezési és felszerelési tárgyak körében nem határozható meg objektíven, azt a bíróság vita esetén az eset összes körülményeinek a mérlegelésével dönti el. Vannak vagyontárgyak, amelyekről ez könnyen eldönthető (pl. egy bútor, mosógép, vagy kisebb személyes jellegű ajándékok), van ahol nehezebben (pl. egy nagyobb értékű személygépkocsi).

Az ági vagyontárgyat természetben kell kiadni, kivéve, ha az célszerűtlennek mutatkozik (pl. ha az ági jellegű telekre nem ági jellegű épületet emeltek). Ilyen esetben a bíróság az ági vagyontárgy értékének pénzbeli kiegyenlítését rendelheti el.

4. ábra



A példa szerint a szerzeményi vagyon örököse a Házastárs, az örökhagyó által az apai Napától örökölt vagyon, - amely leszármazók hiányában – az apai Napa ágán öröklődik, a Házastársnak viszont haszonélvezeti joga van.

Az örökhagyó által a Testvértől kapott ajándékot, Testvér az anyai Nanya - tól örökölte, leszármazók hiányában a Nanya ágán öröklődik, és erre a Házastársnak haszonélvezeti joga van. /4. ábra/

Ági öröklés, csak törvényes öröklés esetén lehetséges, végrendeleti öröklés esetén, nincs helye ági öröklésnek.

3. AZ ÍRÁSBELI VÉGRENDELET SZAKSZERŰSÉGI KÖVETELMÉNYEI

3.1 A végrendelet fogalma

A végrendelet az örökhagyó halálával váltja ki a célzott joghatást. A joghatás bekövetkezésekor a végrendelkező személy már nem él. Az örökhagyó akaratának feltárása sokkal nehezebb, mint élők között, ezért a jog alakszerűségi és tartalmi követelményeket támaszt a végrendelet érvényességéhez.

A végrendelet tulajdonképpen az örökhagyó rendelkezése a vagyonáról, halála esetére. Az örökhagyó a vagyonáról, vagy vagyona egy részéről végrendelettel rendelkezhet.

Két feltételnek kell teljesülnie az egyik, hogy külsőleg az örökhagyótól származzon és a másik, hogy kitűnjön belőle a végrendeleti minőség. Ha valamelyik feltétel hiányzik, végrendeletről nem lehet szó. Ha az okirat nem minősül végrendeletnek, akkor nincs végrendeleti öröklés, még akkor sem, ha az érdekeltek érvénytelenségre nem hivatkoznak.

Végrendelkezni közvégrendelettel, írásbeli magánvégrendelettel, kivételes esetekben szóbeli végrendelettel lehet.

Korlátozottan cselekvőképes személy csak közvégrendeletet tehet, végrendelete érvényességéhez sem a törvényes képviselő hozzájárulása, sem a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges.

A vak, az írástudatlan, illetve az, aki olvasásra vagy nevének aláírására képtelen, írásbeli magánvégrendeletet nem tehet.

3.2 Végintézkedési képesség

Jognyilatkozat tételéhez nem elég a jogképesség, ahhoz cselekvőképesség is szükséges. A Ptk. nem kívánja meg a teljes cselekvőképességet, hanem lehetővé teszi korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozatát is. Végrendelkezni csak személyesen lehet. Aki teljesen cselekvőképes szabadon végrendelkezhet.

A cselekvőképtelen személy nem rendelkezik végintézkedési képességgel, tehát érvényesen, semmiféle végintézkedést nem tehet.

Cselekvőképtelen, vagy korlátozottan cselekvőképес örökhagyó helyett törvényes képviselője végintézkedést még a gyámhatóság jóváhagyásával sem tehet.

Korlátozottan cselekvőképес személy érvényesen csak közvégrendeletet tehet. Végrendelete érvényességéhez viszont nem kell sem törvényes képviselőjének, sem a gyámhatóságnak a hozzájárulása.

Az öröklési szerződésnél azonban alkalmazni kell a törvényes képviselőre, illetve a gyámhatóságra vonatkozó szabályokat.

Az a személy, aki vak, írástudatlan, olvasásra, vagy nevének aláírására képtelen állapotban van, érvényes írásbeli magánvégrendeletet nem tehet, vagyis érvényesen csak közvégrendelet és szóbeli végrendelet formájában végintézkedhet.

Az öröklési szerződés érvénytelenségére példa a Legfelsőbb Bíróság 1996/2.¹ számú határozata.

„Az egyik öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perben megállapított tényállás szerint a gyámhatóság – a megindult gondnokság alá helyezési eljárásra tekintettel – az örökhagyó részére ideiglenes gondnokot rendelt. Az ideiglenes gondnok az örökhagyó nevében tartási-gondozási szerződést kötött.

Az örökhagyó cselekvőképесséget kizáró gondnokság alá helyezését követően a gyámhatóság által kirendelt „ügygondnok” és az eltartó a tartási-gondozási szerződést előbb életjáradéki, később öröklési szerződéssé változtatta át. A szerződésmódosításokat a gyámhatóság jóváhagyta. A jogerős közbenső ítélet – melyet a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban meghozott határozatával hatályában fenntartott – megállapította, hogy a tartási-gondozási szerződés és az ezt módosító valamennyi későbbi szerződési nyilatkozat érvénytelen.

¹ 1996/2. B.H.

Bár a tartási-gondozási szerződés megkötésekor az örökhagyó még nem állt cselekvőképességet érintő gondnokság alatt, ideiglenes gondnoka nem volt jogosult a nevében tartási szerződést kötni.

A Ptk.44 § (2)² bekezdése szerint ugyanis az ideiglenes gondnok a gondnokolt vagyonával nem rendelkezhet. A kirendelt ügygondnok az örökhagyó nevében halál esetére szóló rendelkezés tételére: öröklési szerződés kötésére nem volt jogosult. A gondnok a cselekvőképtelen örökhagyó helyett az ő képviseletében még a gyámhatóság jóváhagyásával sem köthet öröklési szerződést.”

3.3 Az írásbeli végrendelet szakszerűségi követelményei

A végrendelezés tipikus formája az írásbeli végrendelet. Az írásbeli magánvégrendeletnek három formáját különböztetjük meg:

- az örökhagyó által írt holográf,
- a más által írt allográf,
- és a közjegyző előtt letett magánvégrendelet.

3.3.1 A végrendelet minősége

A Ptk. 627. §- a³ szerint írásbeli magánvégrendeletet csak olyan nyelven lehet érvényesen tenni, amelyet a végrendelező ért, és amelyen írni, illetőleg olvasni tud.

Ez a nyelv nem szükség szerint az anyanyelve, hanem lehet bármilyen nyelv, amelyen az örökhagyó írni, olvasni tud. Gyorsírással, titkosírással végrendeletet írni nem lehet. Tipikusan annak a megnevezésnek, hogy „végrendelet” nem feltétlenül kell szerepelnie a nyilatkozatban, de az okiratból ki kell tűnnie, hogy arról van szó. Az írásbeli végrendeletet akár az örökhagyó írhatja, akár mással is megírathatja. Ha mással íratja, akkor a törvény két tanú jelenlétét írja elő. A tanúknak a végrendelet tartamát nem kell ismerniük, csak az örökhagyó aláírását kell elismerjék.

² Ptk. 44. § (2)

³ Ptk. 627. §

A tanúknak bizonyítaniuk kell, hogy az örökhagyó a nem általa írt okiratot előttük írta alá, vagy ha már aláírta, az aláírását előttük magáénak ismerte el. A tanúknak nem szükséges, hogy tudják, hogy végrendeletnél működtek közre.

Az írásbeli végrendeletből ki kell tűnnie a végrendeleti minőségnek, amely_akkor érvényes, ha annak végrendeleti minősége, valamint keltének helye és ideje magából az okiratból kitűnik. Érvényes írásbeli magánvégrendeletet tenni, úgy lehet, ha az örökhagyó a végrendeletet elejétől végig a végrendelkező saját kezűleg – nem géppel (!!) - írja és aláírja, ha a végrendeletet más írja, vagy a végrendelkező illetve más legépezi, azt a végrendelkező két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy ha már aláírta akkor aláírását két tanú együttes jelenlétében a sajátjának ismeri el, és a tanúk e minőségük feltüntetésével szintén aláírják, valamint ha az örökhagyótól származik, és a halála esetére szóló nyilatkozatot tartalmaz.

Végrendeleti minőségnek számít az is, ha a fogalmazás így szól pl.: „az a kívánságom, hogy egyetlen fiamra hagyom.....”

A több különálló lapból álló írásbeli magánvégrendelet csak akkor érvényes, ha minden lapját ellátták folyamatos sorszámozással, továbbá a végrendelkező és - ha a végrendelet érvényességéhez tanúk alkalmazása szükséges - mindkét tanú aláírásával

3.3.2 A keltezés helye és ideje

Az okiratból ki kell tűnjön a végrendelet keltének helye, és ideje. Nem szükséges azonban, hogy a keltezés helye és ideje az okirat végén szerepeljen elég, ha a tartalmából megállapítható. Elfogadják a keltezés helyeként a lakcím feltüntetését is feltéve, ha az örökhagyó azt a végrendelkezés helyének szánta.

Fentiekre példa a Legfelsőbb Bíróság 1992/4.⁴ számú BH-ban közzétett döntése, mely szerint: „Az adott esetben... az örökhagyó két helyen: a végrendelet bevezető szövegrészében – ahol a személyazonosságot tanúsító adatokat szokás feltüntetni - , valamint a névaláírás után, a keltezés időpontja előtt is feltüntette a pontos lakcímét, ez pedig arra mutat, hogy ez utóbbit a végrendelet keltezése helyének megjelöléseként szánta, és ezért tartotta szükségesnek, hogy a keltezés helyét még egyszer feltüntesse. Erre tekintettel, a névaláírás mellett és a keltezés időpontja előtt a lakáscím ismételt feltüntetése a végrendelkezés helyét megfelelően megjelöli.

Minthogy pedig az egyéb adatokból megállapíthatóan a végrendelkezés napján az örökhagyó Z-n tartózkodott, megállapítható, hogy a keltezés helyének ez a megjelölése a végrendelkezés tényleges helyét jelenti. A végrendelet tehát a törvényben megkívánt alaki kellékeknek megfelel, ezért érvényes.”

A keltezés időpontját egy meghatározott nap adja. Nem szükséges az év, hó, nap megjelölés, az is érvényes, ha az van leírva, hogy pl. húsvét vasárnapján, vagy X. születésnapomon. A keltezés napjának egy meghatározott napra kell vonatkozzon. Ha az örökhagyó írta a végrendeletet, a keltezést is neki kell írnia.

Nem érvényes, pl. ha a keltezés megjelölése ”prágai utam előtt írtam”, vagy pl. „1999 karácsonyán írtam”, mert karácsony két napos, ebből pedig nem lehet tudni, hogy melyik napján.

3.3.3 Az örökhagyó aláírása

Az írásbeli végrendelet fontos érvényességi kelléke, az örökhagyó aláírása. Az aláírás helye a végrendelet végén van, az örökhagyó a végrendelet szövege után ír „alá”.

Nem fontos érvényességi követelmény a vezetéknév és a keresztnév együttes használata, illetve annak olvashatósága. Ha az örökhagyó aláírásra képtelen állapotban van, vagy aláírása nehezen, vagy alig olvasható, de megállapítható, hogy az örökhagyótól származik, akkor a végrendelet alakiségének megfelel.

⁴ 1992/4 B.H.

Erre ad példát, az 1981/8.⁵ számú Bírósági Határozatban leírt jogeset.

Az egyik ügyben az örökhagyó saját kezűleg írt végrendeletét, a következőképp kezdte: „Én T.J. végrendelkezem.” Ezt követően leírta végakarátát, majd feltüntette a végrendelkezés helyét és idejét, azt azonban külön nem írta alá. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a végrendelet az aláírás hiányában érvénytelen. Határozata indoklásában kifejtette: „A végrendelet szövegében szereplő, az a kitétel, hogy „én T.J. végrendelkezem”, csak annyit jelent, hogy a végrendelet külsőleg az örökhagyótól származik,. Minthogy pedig az okirat halálesetre szóló olyan nyilatkozatot tartalmaz, amelyből a végrendeleti minőség kitűnik, az okiratnak végrendeleti jellege van. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a végrendelet az alaki érvényességi kellékeknek is megfelel. A Ptk. 629. §-ának (1) bekezdése értelmében az írásbeli magánvégrendelet érvényes, ha annak végrendeleti minősége, keltének helye és ideje magából az okiratból kitűnik, továbbá ha a végrendelkező azt elejétől végig maga írja és aláírja.

Az ítélkezési gyakorlat szerint az aláírásnak valóban nem kell feltétlenül szokványos helyen lennie, de az alaki érvényességi követelményeknek megfelelő aláírásnak csak az felel meg, ha az aláírás a végrendelet szövegétől elkülönül. Az adott esetben a végrendelet szövegében csak az van meghatározva, hogy az irat T.J. örökhagyótól származik, az okirat szövegét azonban az örökhagyó sem a szokványos helyen, sem a az utolsó mondat végén, sem más helyen nem írta alá. Ebből, az következik, hogy az örökhagyó végrendelete alaki fogyatékoság miatt érvénytelen.

3.3.4 A különálló lapokból álló magánvégrendelet

A több különálló lapból álló írásbeli magánvégrendelet, csak akkor érvényes, ha minden lapját folyamatos sorszámozással látták el, és ha a végrendelkező és a két tanú is aláírta.

⁵ 1981/8. B.H.

A folyamatos sorszámozással a végrendelet hamisítását zárják ki, mert így nincs mód arra, hogy valamelyik lapot kiemeljék, vagy kicseréljék. Fontos érvényességi kellék tehát, a folyamatos sorszámozás, és a tanúk által történő aláírás. A sorszámozásra vonatkozó előírás lapra és nem oldalra vonatkozik.

Nem felelt meg a különálló lapokból álló magánvégrendeletnek, - az 1996. évi 5. ⁶ számú bírósági határozatban leírt eset,- amelyben az örökhagyó a felperessel kötött öröklési szerződést, amely két különálló lapból állt, a lapokat pedig fűzőkapoccsal a bal felső sarokban tűzték össze, a felperes, az örökhagyó és a tanúk csak a második lap második oldalát írták alá. A felperes az öröklési szerződés érvényességének megállapítása iránt indított perben arra hivatkozott, hogy a különálló lapokat az összetűzés folytán, „egy irattestnek” kell tekinteni. Csatolta a szerződésnek egy – az okiratot készítő ügyvédnél maradt – másodpéldányát, amelynek lapjait spárgával összefűzték, vignettával leragasztották és a vignettát az ügyvédi iroda bélyegzőjével látták el. A jogerős ítélet a keresetet elutasította.

A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban meghozott ítéletével a jogerős ítélet hatályában fenntartotta. Indokolásában utalt arra, hogy az öröklési szerződés érvényességére a Ptk. 656. §-a⁷ értelmében, a 629. § (2)⁸ bekezdését is alkalmazni kell, amely kimondja, hogy a több különálló lapból álló írásbeli magánvégrendelet csak akkor érvényes, ha minden lapját ellátták folyamatos sorszámozással, továbbá a végrendelkező és - ha a végrendelet érvényességéhez tanúk alkalmazása szükséges - mindkét tanú aláírásával. Majd kifejtette: az öröklési szerződés az e jogszabályhely szerinti érvényességi feltételnek nem felel meg. „Sem az összetűzéssel, sem az öröklési szerződés egy másodpéldányának összefűzésével nem szűnt meg ugyanis a szerződés lapjainak különállósága.

⁶ 1996/5 B.H.

⁷ Ptk. 656. §

⁸ Ptk. 629. (2)

Az összefűzés, mint érvényességi feltétel a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 118. §-a⁹ értelmében, a több lapból álló közvégrendelet érvényességi feltétele, nem pedig az írásbeli magánvégrendeleté.

A több különálló lapból álló végrendelet lapjai önálló írásbeli magánvégrendeletnek is minősülhetnek, ha a végintézkedés ezen lapok alapján önállóan is megállapítható.

3.3.5 Közreműködés írásbeli magánvégrendelet tételében

Az írásbeli magánvégrendelet tanúja vagy más közreműködő személy, illetőleg ezek hozzátartozója javára szóló juttatás érvénytelen, kivéve, ha a végrendeletnek ezt a részét az örökhagyó saját kezűleg írta és aláírta.

A törvény csak a más által írt írásbeli végrendelet érvényességéhez kívánja meg két tanú aláírását. Fontos, hogy az írásbeli végrendelet tanújának, vagy más közreműködőnek a hozzátartozói mivoltát a végrendelet aláírásának az időpontja alapján kell elbírálni. .

A végrendelet alkotása során közreműködőnek kell tekinteni, azt a személyt, akinek a végrendelet tartalma kialakításában fontos szerepe volt.

Erre példa az 1980/3.¹⁰ számú Bírósági Határozatban leírt jogeset, amelyben az örökhagyó 1973. június 26-án sebészeti klinikára került. Ott csak feltáró műtétet végeztek és az örökhagyót, 1973. július 21-én a klinikáról hazaengedték. Az örökhagyó a klinikára kerülés előtti napon, újabb írásbeli magánvégrendeletet alkotott, és abban úgy rendelkezett, hogy ingatlanát H.M., és annak unokaöccse, az alperes közösen örököljék. Ugyanezen, napon kelt másik írásbeli magánvégrendeletével meghatározott ingó vagyontárgyait K.L.-re hagyta. Az örökhagyó egészségi állapotában, 1973. augusztus 03-án rohamos rosszabbodás következett be. Az örökhagyó 1973. augusztus 05-én, vasárnap este 6 óra körül megkérte a nála tartózkodó alperest, hogy hívjon tanukat, mert végrendelkezni kíván. Az alperes ennek a kérésnek eleget tett, és az ugyanabban a házban lakó B.P.-t és a nála tartózkodó M.A.-t, megkérte, menjenek át az örökhagyóhoz, mert végrendelkezni kíván.

⁹ 1991. évi. XLI. tv. 118. §

¹⁰ 1980/3. B.H.

A nevezettek át is mentek az örökhagyó lakásába, ahol az ő együttes jelenlétükben örökhagyó kijelentette, hogy végrendelkezni akar, mindenét az alperesre hagyja, ez az ő végakarata. Az örökhagyó 1973. augusztus 7-ről, 8-ra virradó éjjel meghalt. A felperes keresetében az alperest a hagyatéki ingók kiadására kérte kötelezni. Az alperes a viszont keresetében, az 1973. augusztus 05-én tett szóbeli végrendelet alapján örökös minőségének megállapítását kérte. Arra az esetre, ha ez nem lett volna teljesíthető, annak megállapítását kérte, hogy az örökhagyó által az ingatlanra vonatkozóan, 1973. június 25-én alkotott írásbeli magánvégrendelet érvényes. Egyébként a felperes keresetének elutasítását kérte.

A felperes tagadta, hogy az örökhagyó szóbeli végrendeletet tett. A viszont keresetre tekintettel a keresetét kiterjesztette, és annak megállapítását kérte, hogy ha az örökhagyó mégis tett szóbeli végrendeletet, az érvénytelen, elsősorban azért, mert az örökhagyó teljesen zavart tudatállapotban volt. A felperes - ezen kívül- hivatkozott arra is, hogy az alperes a szóbeli végrendelet tételénél közreműködő volt.

Az elsőfokú bíróság a felperes keresetét elutasította, az alperes viszont keresete folytán pedig megállapította, hogy az örökhagyó szóbeli végrendelete, valamint, az ezt megelőző, 1973. június 25-én kelt írásbeli magánvégrendelete az alperes vonatkozásában érvényes. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet részben megváltoztatta, és a szóbeli végrendeletre vonatkozó viszont keresetet elutasította. Egyebekben az elsőfokú bíróságnak a viszont keresetre vonatkozó rendelkezését helyben hagyta. Az alperest arra kötelezte, hogy a hagyatékhhoz tartozó ingókat az felperesnek adja ki. Ezt meghaladóan a felperes keresetét is elutasította. Ítéletének indokolása szerint, az alperes volt az, aki a szóbeli végrendelet alkotásánál a végrendeleti tanuk jelenlétéről gondoskodott, és a végrendelkezés során az örökhagyó ágya mellett maga is jelen volt. Az alperesnek ez a magatartása a Ptk. 632. § -ának (1)¹¹ bekezdése értelmében közreműködésnek minősül, amely a szóbeli végrendeletet érvénytelenné teszi.

¹¹ Ptk. 632. § (1)

Az 1973. június 25-én kelt írásbeli magánvégrendelet vonatkozásában azonban, a viszontkereset alapos, mert ez a végrendelet érvényesen jött létre, de tekintettel arra, hogy ez a végrendelet csak az ingatlanról rendelkezik, a felperes keresete az ingók kiadására vonatkozó részében alapos.

A másodfokú bíróság ellen a szóbeli végrendelet tekintetében emelt törvényességi óvás alapos.

Tévedett a másodfokú bíróság, amikor a szóbeli végrendelet alkotásánál közreműködőnek tekintette az alperest. Az ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis közreműködő az, akinek a végrendelet tartalma kialakításban meghatározó szerepe volt. Ebben az esetben az alperes mindössze „küldönc” volt, amikor az örökhagyó arra kérte, hogy szerezzen két végrendeleti tanút. Az, hogy az alperes a végrendelet elhangzásánál jelen volt, csupán egy passzív magatartás, amely nem volt hatással a végrendeletre. Az alperesnek a szóbeli végrendelet kialakításában semmi szerepe nem volt, ezért őt nem lehet közreműködőnek tekinteni. A másodfokú bíróság a szóbeli végrendeletre vonatkozó viszontkeresetet tévesen utasította el.

3.3.6 A saját kezűleg írt (holográf) írásbeli végrendelet

A saját kezűleg írt (holográf) írásbeli magánvégrendelet, csak akkor érvényes, ha azt elejétől a végéig, az örökhagyó maga írta és aláírta. Akkor minősül érvényesnek, ha az örökhagyó kézírással írta, a géppel történő írás nem számít saját írásnak. Ez a legegyszerűbb végrendelkezési forma, mert nincs szükség tanúk jelenlétére. Mivel az örökhagyó végakarát saját kezűleg írja és aláírja, ezért kicsi a hamisítás esélyének lehetősége. Az örökhagyónak az elejétől a végéig magának kell írnia, az alaki kellékek egyike sem származhat más személytől.

3.3.7 A más által írt (allográf) írásbeli magánvégrendelet

Az allográf végrendeletet az örökhagyó két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy az aláírását két tanú előtt magáénak ismeri el.

A tanúk, a tanúzási minőségüket feltüntetik és aláírják ők is az okiratot. A tanúk alkalmazása kötelező, kivéve, ha közjegyzőnél letett végrendeletről van szó.

A tanúk csak az örökhagyó aláírását hitelesítik, nem kell tudniuk, hogy végrendeletnél működtek közre, illetve nem kell ismerniük, annak tartalmát sem. A két tanúnak együttesen kell jelen lennie a végrendelet aláírásánál, és az örökhagyó előttük kell aláírja az okiratot. A tanúk általi aláírásnál az örökhagyónak jelen kell lennie.

Nem szükséges, hogy a tanúk együttes jelenléte magából az okiratból kitűnjön. A törvény előírja, hogy a tanúk e minőségük feltüntetésével írják alá az okiratot.

Érvényesnek tekintette ezért a Legfelsőbb Bíróság, azt a végrendeletet, amelyen a keltezés helye és ideje, továbbá az örökhagyó névaláírása után a végrendeleten csak a „tanúk” szó szerepelt és ez alatt írták alá nevüket a végrendelet tanúi.

3.3.8 A tanúkra vonatkozó rendelkezések

A tanúknak a más által írt végrendeletnél való közreműködésnél a törvény elsősorban formai követelményeket ír elő. A tanúk az örökhagyó aláírását hitelesítik, és bizonyítják, hogy az aláírás az örökhagyótól származik. Az azonosítással a tanúk feladata véget ér. A tanúknak nem kell a végrendelet tartalmát ismerniük, és nem kell tudniuk, hogy végrendelet aláírásánál működtek közre.

A tanúknak az sem szükséges, hogy a végrendelet nyelvét ismerjék. Ha az örökhagyó az aláírását a tanúk előtt ismeri el, akkor a végrendelet nyelvét nem kell ismerjék, de a névaláírás elismerését olyan nyelven kell megtenni, amelyet a tanúk ismernek. A közjegyző egy a keltezésig letakart okiratot tesz a tanúk elé. A tanúknak azonosítani kell az örökhagyót, és képesnek kell lenniük az aláírásra.

Az írásbeli magánvégrendelet érvénytelen, ha a tanú

- ✓ a végrendeletkező személyazonosságának tanúsítására nem képes,
- ✓ kiskorú, vagy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll,
- ✓ írástudatlan.

Ha fentiek közül bármelyik tényező fennáll, akkor a végrendelet érvénytelen.

Az örökhagyó személyazonosságának igazolására nemcsak az a végrendeleti tanú alkalmas, aki az örökhagyót régebb óta személyesen ismeri, hanem az is, aki, személyazonosságát igazolni tudja.

Egy példa erre, a Pfv.V.22.220/1997.¹² számú ügy, amelyben, az örökhagyó végrendeletét dr. X.Y. készítette el, megbízás alapján. Elvitte azt az örökhagyó lakására, ahol megjelent az ügyvédnek, szintén ügyvédként dolgozó fia: dr. Z.W. és a végrendeletet felolvasása után – előbb az örökhagyó, majd tanúként a két ügyvéd írta alá.

A felperes az írásbeli magánvégrendelet érvénytelenségének megállapítását, abból az okból is kérte, hogy dr. Z.W.. ügyvéd az örökhagyó személyazonosságának igazolására nem volt képes, az örökhagyót, korábban nem ismerte, és a személyi igazolványát sem nézte meg.

A keresetet elutasító jogerős ítéletet a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban meghozott ítéletével hatályában fenntartotta. Indokolásában kifejtette:” A bíróságok a Ptk. 631. §-ának a.) pontját helyesen értelmezték, mert a végrendelet érvénytelenségét nem látták megállapíthatónak.

A fentebb hivatkozott jogszabály ugyanis, nem a tanú és az örökhagyó korábbi ismeretségi viszonyát tartja követelményként szem előtt, hanem a tanúnak a személyében rejlő azt a képességét, hogy a végrendelkező személyazonosságát hitelt érdemlően meg tudja állapítani. Ebben az esetben az örökhagyó lakásán megjelenő dr. Z.W. –akinek a végrendeletet elkészítő édesapja dr. X.Y. Jelenlétében, az örökhagyó bemutatkozott – a tanúval szemben támasztott fenti követelményeknek megfelelt.

¹² Pfv.V.22.220/1997

Ha valaki korlátozottan cselekvőképese, akkor tanú nem lehet, mert ehhez a törvényes képviselőjének a hozzájárulására volna szükség. Cselekvőképtelen ember nyilatkozata érvénytelen.

Továbbá a törvény az írástudatlan személyt kizárja az írásbeli végrendelet tanúi közül, mert a más által írt magánvégrendelet érvényességi kelléke, a két tanú aláírása, ebben az esetben pedig az egyik máris hiányozna.

3.3.9 A közjegyzőnél letett írásbeli magánvégrendelet

A közjegyzőnél letett végrendelet, az írásbeli magánvégrendeletek harmadik csoportja. Ez az a fajta írásbeli magánvégrendelet, amelyet az örökhagyó a közjegyző előtt letétbe helyez. A közjegyzőnek a végrendelet tartalmát nem kell ismernie, de az átvételéről egy jegyzőkönyvet kell kiállítania, és a végrendeletet átvétel után elzárva kell tartania.

A letétbe helyezett végrendeletet el lehet helyezni nyílt vagy zárt iratként egyaránt. A végrendelkezőnek úgy kell átadnia a borítékot a közjegyzőnek, hogy az az ő végrendeletét tartalmazza. Természetesen, ettől függetlenül tartalmaznia kell a végrendeletnek az alapvető kellékeket, amelyekkel egy végrendelet érvényesnek mondható.

A közjegyzőnél letett írásbeli végrendelet alaki kellékei: a végrendelet minőségének kitűnése, a keltezés helye, ideje, és az örökhagyó nevének aláírása. Tanú alkalmazása akkor sem szükséges, ha a végrendelet nem minősül saját kezűleg írt végrendeletnek, mert azt az örökhagyó írógépen írta.

A közjegyzőnél letett végrendelet előnye, hogy más személy a végrendelet létezéséről nem szerez tudomást, illetve a végrendelkezőnek nem kell attól tartania, hogy az elvész, mert a közjegyző azt biztos helyen tárolja. A letétbe helyezett végrendeletet csak az örökhagyónak adhatja ki, illetve az örökhagyó halála után megküldi az illetékes jegyzőnek a hagyatéki eljárás lefolytatása érdekében.

Az örökhagyó személyesen vagy meghatalmazással, meghatalmazott útján kérhet vissza a végrendeletet a közjegyzőtől. A meghatalmazást közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba kell foglalni.

A közjegyző a végrendelet visszaadásról jegyzőkönyvet készít. A visszavétellel a végrendelet elveszti kedvezményes jellegét, mert ha nem a végrendelkező kézírásával készült és a két tanú nem írta alá, a végrendelet alaki hiba miatt hatályát veszti.

A Legfelsőbb Bíróság 1997/5.¹³ számú bírósági határozattal a következő döntést hozta.

A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az örökhagyó személyesen eljárva, a közjegyzőnél öröklési szerződést helyezett letétbe, és a letétbe helyezésről készült jegyzőkönyvben kijelentette, hogy az, az ő végrendeletét tartalmazza. A törvényes örökösök által az öröklési szerződés, illetőleg a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt indított perben megállapítást nyert azonban, hogy az okiraton szereplő aláírás nem az örökhagyótól származik. A jogerős ítélet ennek folytán az öröklési szerződést, illetőleg a végrendeletet érvénytelennek nyilvánította.

Ezt követően a szerződéses örökösök pert indítottak annak megállapítása iránt, hogy a közjegyzői letétbe helyezésről felvett jegyzőkönyv, mint közjegyzői okirat magában foglalja az öröklési szerződést is, és ezáltal az közokirattá vált.

A jogerős ítélet a keresetet elutasította. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban meghozott ítéletével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.

Az ítélet indokolásában kiemelte: a Ptk. 629. §- (1)¹⁴ bekezdésének c.) pontjából egyértelmű, hogy a „közjegyzőnél letett végrendelet az írásbeli magánvégrendelet egyik formája; ez az írásbeli magánvégrendelet akkor érvényes, ha azt az örökhagyó aláírta és végrendeletként feltüntetve akár nyílt, akár zárt iratként a közjegyzőnél letétbe helyezte. Ebből következik, hogy a letétbe helyezés csak a más által írt végrendelet tanukkal való aláírásának elmaradását pótolja, más alaki hibát, azonban nem orvosol.

¹³ 1997/5. B.H.

¹⁴ Ptk. 629. § (1)

A közjegyzői letétbe helyezett írásbeli magánvégrendelet tehát, nem válik a közjegyző által felvett jegyzőkönyv „szerves részévé” és nem „minősül át ” közokirattá. A felpereseknek a per során kifejtett jogszabály értelmezése tehát téves, sőt kifejezetten ellentétben áll a Ptk. 629. §-a (1) bekezdésének c.) pontjában foglalt rendelkezéssel. Helytálló volt tehát, az eljáró bíróságok álláspontja, amikor a végrendeletként letétbe helyezett öröklési szerződést, magánokiratnak tekintették és ennek megfelelően bírálták el.

Minthogy pedig a korábbi perben meghozott jogerős ítélettel a bíróság megállapította, hogy az öröklési szerződésen levő örökhagyói névaláírás nem az örökhagyótól származik, az, mint a végrendelet érvénytelen és érvénytelenségét sem az okiratra utóbb vezetett, az elidegenítési és terhelési tilalom bejegyzését megengedő nyilatkozat, sem a közjegyző által felvett jegyzőkönyv aláírása nem orvosolja.

4. A VÉGRENDELET TARTALMI KELLÉKEI

4.1 Az írásbeli végrendelet tartalmi elemei

A végrendelet tartalmát az örökhagyó szabadon határozhatja meg. Ahhoz, hogy végrendeletnek lehessen nevezni, egy okiratot, az örökhagyótól kell származzon és egy halál esetére szóló nyilatkozatot kell tartalmazzon. A törvény csak példálózó és fakultatív jelleggel szabályozza a végrendelet legfontosabb öröklés jogi elemeit.

A Ptk. nem írja elő kötelezően, mit kell a végrendeletnek tartalmaznia, ezt az örökhagyóra bízva, hogy halála esetére intézkedjen.

Az örökhagyó meghatározza, hogy ki vagy kik örököljenek utána, és milyen arányban. Rendelkezhet valamelyik törvényes örökös kizárásáról, kitagadásáról. A végrendelet tartalmazhat meghagyást is. Lehetséges, hogy az örökhagyó nem nevez meg örökös, hanem a törvényes öröklés rendje fog majd érvényesülni, de az örökhagyó tetszés szerinti számban nevezhet meg örökösöket.

A végintézkedő rendelkezhet arról is, hogy pl. ki legyen a kiskorú gyermekének a gyámja.

A végrendelet legtipikusabb tartalmi elemei:

- örökös nevezés;
- helyettes örökös nevezés;
- kizárás;
- hagyomány rendelés;
- meghagyás;
- kitagadás.

Az örökhagyó meghatározhatja tehát örökösét, hagyományost nevezhet, meghagyással élhet, és meghatározhatja a tulajdoni részesedés arányát. De tehet olyan kijelentést is, amely csak negatív kitételeket tartalmaz, vagyis ki, mit ne örököljön.

A végintézkedés szabadsága, az örökhagyó szabad rendelkezési joga a vagyona felett. Az akarat elv, a „favor testamenti” csak érvényes végrendelet esetén érvényesül.

4.2 A „favor testamenti” elve

A favor testamenti elve, vagyis az akarat elv ma is működik, hiszen a végrendelkező az akaratát fejezi ki írásban, vagy szóban. Fontos, hogy a végrendelkező akarata szabadon érvényesüljön. Ha bármilyen kétség merülne fel, a végrendelettel kapcsolatban, akkor azt, úgy kell értelmezni, hogy az örökhagyó akarata érvényre jusson. A végrendeletet összességében, összefüggéseiben kell vizsgálni, és ez alapján kell az örökhagyó végakaratát feltárni.

A favor testamenti elve, csak érvényes, és hibátlan végrendelet esetén érvényesül, de alaki vagy tartalmi hiba orvoslására nem szolgálhat.

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 82.¹⁵ számú állásfoglalás szerint, a favor testamenti elve, mint a végrendelet szabálya irányadó, akkor is, ha a végrendelet tartalmának megállapítása, a rosszul olvasható kézírás, vagy az örökösök keresztnévén, vagy becenevén való megnevezése azt nehezíti.

A bíróság jogerős ítéletével megállapította, hogy az 1999. október 1-én elhunyt K.B. örökhagyó 1988. június 21-én érvényes írásbeli magánvégrendeletet alkotott. Ezt meghaladóan a felperesek keresetét elutasította. A bíróság a kézírással készült, és alakilag hibátlanak tűnő végrendelettel kapcsolatos alperesi kifogásra tekintettel elsősorban azt vizsgálta, hogy a végrendelet olvasható, érthető-e, és a végrendeletben használt keresztnév és becenevnek az örökösök személyének egyértelmű meghatározására alkalmasak-e.

A vizsgálat eredményeként a bíróság megállapította, hogy az örökhagyó végrendeletére idős kora folytán „az agykori írásra jellemző írásvonalak, reszkető írásjelek, betűkettőzések jellemzőek”, az azonban, ha nehezen is, de olvasható. A lefolytatott bizonyítás alapján megállapítható volt, hogy a végrendeletben használt keresztnév és becenevnek a szűkebb hozzátartozói körben ismertek voltak, egyértelmű volt, hogy kit jelölnek, tehát az örökösök személye azonosítható.

¹⁵ PK. 82.

A jogerős ítélet ellen a II. rendű alperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, amelyben a jogerős ítélet megváltoztatását és a felperesek keresetének elutasítását kérte. Álláspontja szerint a végrendelet tartalma nem állapítható meg, ezért érvénytelen.

A felülvizsgálati kérelem nem megalapozott.

A Legfelsőbb Bíróság 82. számú polgári kollégiumi állásfoglalása értelmében a végrendeletet mindig az akarati elv szem előtt tartásával, a favor testamenti elvének érvényre juttatásával úgy kell értelmezni, hogy az örökhagyó akarata a lehetőség határai között a legmesszebbmenőkig érvényre jusson, a végrendelet érvényes legyen és hatályban maradjon.

A végrendelet értelmezésének ez a szabálya nemcsak a homályos, nem egyértelmű rendelkezések valódi értelmének megállapítására vonatkozik, hanem irányadó akkor is, ha a végrendelet tartalmának megállapítását a rosszul olvasható, hibás kézírás, vagy az örökösök keresztnévén vagy becenevén való megnevezése nehezíti. Ilyen esetben is lehetőség van arra, hogy a bíróság a tárgyalás és a perrendszerű bizonyítás egyéb adataiból következtessen a végrendelező valódi akaratára: vagyis a végrendelet szövegét gondos vizsgálódással pontosan megállapítsa, tisztázza továbbá, hogy a családban a keresztneveket milyen formában használták, az örökhagyó milyen módon szólította rokonait, és ehhez képest az örökösök személyét azonosítsa.

Az a körülmény tehát, hogy a végrendelet szövegét egy átlagos képességű személy első ránézésre el tudja-e olvasni, vagy sem, nem lehet mércéje a végrendelet olvashatóságának, tartalmi megértésének.

Az adott esetben az eljáró bíróságok a végrendelet értelmezésénél a fenti elvnek megfelelően jártak el, és nem követtek el jogszabálysértést, amikor a nehezen olvasható végrendelet tartalmát megállapítva, azt érvényesnek fogadták el.

4.3 A végrendelet legtipikusabb tartalmi elemei

4.3.1 Az örökös nevezés

A végrendelet legfontosabb rendelkezése az örökös nevezés. Kétség esetén azt is örökösnek kell tekinteni, akinek az örökhagyó a hagyaték jelentős részét kitevő egy vagy

több vagyontárgyat juttat, ha az örökhagyó feltehető akarata szerint, ezen személynek a hagyatéki terhek viselésében is osztóznia kell. Az örökösök a hagyatékot, mint egészet öröklik meg, annak terheivel együtt.

A végrendeletkező a végrendeletében egy vagy több örököst is megnevezhet. Az örökös az akinek az örökhagyó az egész hagyatékát, illetve annak meghatározott hányadát juttatja.

Az öröklés egyetemleges jogutódlás: a hagyaték, mint egész száll át. Az örökhagyó tetszés szerinti számban örökösöket nevezhet meg. Az örökhagyó bárkit örököséül nevezhet, akár a méhmagzatot is, feltéve, ha az már megfogant.

Az örökhagyó az örökösait akár becéven, akár utónéven megnevezheti, de, megjelölheti úgyis, hogy „örökösöm legyen az egyetlen fiam”. Örökössé nevezhető a méhmagzat is, a feltétel az élve születés. Az állam szintén lehet végrendeleti örökös.

4.3.2 A helyettes örökös

A végrendelet legfontosabb rendelkezése az örökös nevezés. Az örökhagyó halála esetére örököst nevez meg, de ha az örökös valamilyen oknál fogva kiesne az öröklésből, helyettes örökös megnevezésére is van lehetőség. A helyettes örökös feltételes örökös. Ha az örökhagyó nem nevezne meg helyettes örököst, akkor a törvényes öröklés érvényesülne. A törvény megadja az örökhagyónak azt a jogot, hogy kijelölhesse örökösét, illetve annak helyettesét, aki az örökös kiesése folytán örökölni fog.

Kiesik az öröklésből:

- aki az örökhagyó előtt meghal (tehát ha már nem élek, mikor az apám meghal, akkor én nem örökölhetek)
- aki a hagyatékot az öröklés megnyílásakor törvéynél fogva nem szeresheti meg (például a házastárs törvényes öröklésnél akkor örökölhét, ha nincs leszármazó, de nem elég, hogy van róla papírja, hanem ennek a házassági életközösségnek fenn is kell állnia, tehát ha már 5 éve különélnek, de nem váltak el, akkor nem örököl, hiába házastárs)
- aki az öröklésre érdemtelen,
esetei:
 - aki az örökhagyó életére tör(t)

- o aki szándékos eljárásával, magatartásával az örökhagyó végakarátának szabad nyilvánítását megakadályozta (nem engedte, hogy végrendelkezzen, és ezt szándékosan tette – lekötötte a kezét, eldugta a papírt, kihasználta, hogy nem tud felkelni, stb.) vagy annak érvényesítését megghiúsította (pl. elégette a végrendeletet – ha véletlenül kimossa, nem), illetőleg ezek valamelyikét megkísérelte
- o aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult (a törvényes örökös) vagy a végintézkedés alapján örökös életére tör (tehát tudom, hogy a gyerek lesz a törvényes örökös, és az életére török, mert tudom, hogy ha ő nem örökölné, akkor én örökölnék helyette)
- aki lemondott az öröklésről
- akit az örökhagyó az öröklésből kizárt (törvényes öröklésből való kizárás) vagy kitagadott (indokolni kell, törvényben felsorolt esetei vannak, kötelesrészt sem kap az örökös)
- aki az örökséget visszautasította

Házastársaknál van egy plusz eset, kiesik az öröklésből, ha a házassági életközösség az öröklés megnyíltakor a házastársak között nem állt fenn, és arra lehet következtetni, hogy a visszaállítására sem volt remény.

Az örökhagyó több örököst, és több helyettes örököst is kijelölhet. A helyettes örökös akkor örököl, ha az örökös valamilyen oknál fogva kiesik az öröklésből, tehát ez egy feltételes örökös nevezés.

A helyettes örökös öröklési joga a növedékjogot megelőzi.

A végrendelkező végrendeletében egy vagy több örököst is megnevezhet. Örökösnek az minősül, akinek az örökhagyó a teljes hagyatékát vagy annak meghatározott hányadát juttatja. Kétség esetén azt is örökösnek kell tekinteni, akinek az örökhagyó a hagyaték jelentős részét kitevő egy vagy több vagyontárgyat juttat, ha az örökhagyó feltehető akarata szerint ezen személynek a hagyatéki terhek viselésében is osztoznia kell.

Az örökösök ugyanis a hagyatékot, mint egészet öröklik meg, annak terheivel együtt. Ugyanakkor lehetőség van olyan juttatásra is, amely esetében a hagyatéki terheket nem kell viselni, az ilyen juttatásban részesülő személy azonban nem minősül örökösnek. Ha a nevezett örökösök részesedése nem meríti ki a teljes hagyatékot, akkor a többlet tekintetében törvényes öröklésnek van helye, ha a végrendeletből más nem következik.

Az örök hagyónak lehetősége van törvényes örökösének kizárására az öröklésből. Ezt megteheti oly módon, hogy egyszerűen mást nevez meg örökösének a végrendeletben, illetve úgy is, hogy kifejezett kizárásra vonatkozó nyilatkozatot tesz.

Az örök hagyó a nevezett örökös kiesése esetére helyettes örököst nevezhet meg. Ha a megnevezett örökös az örök hagyónak egyben törvényes örököse is, akkor leszármazóját – ellentétes végintézkedés hiányában – helyettes örökösnek kell tekinteni.

A végrendeletben eszerint az örök hagyó rendelkezhet úgy, hogy teljes vagyonát örökölje A, ha azonban ő kiesik az öröklésből (pl. az örök hagyó előtt meghal), akkor az örökös legyen B. Ha A egyben az örök hagyó törvényes örököse is (pl. a gyermeke), akkor A leszármazóját helyettes örökösnek kell tekinteni kivéve, ha ezt a végrendelet kifejezetten kizárja.

Az örök hagyó meghatározott vagyontárgyat úgy is juttathat valakinek, hogy az nem válik örökössé, vagyis a hagyatéki terhekben nem kell részt vállalnia. Ezt a juttatást hagyománynak nevezzük.

Hagyományrendelés az is, ha az örök hagyó arra kötelezi örökösét, hogy a hagyományosnak vagyoni szolgáltatást nyújtson, pl. meghatározott életjáradékot fizessen. Ha a hagyományt az örökös javára rendeli az örök hagyó, előhagyományról beszélünk.

Az örök hagyó a hagyatékban részesülő személyt olyan kötelezettséggel is terhelheti, amelyre más nem válik jogosulttá. Előírhatja pl., hogy a hagyaték meghatározott részét az örökös köteles jótékony célra fordítani.

Ezt a rendelkezést meghagyásnak hívjuk, és lényege, hogy kizárólag az örökösön múlik annak teljesítése.

4.3.3 Kizárás a törvényes öröklésből

A törvényes öröklésből való kizárást nem kell indokolni. A köteles részt meghaladó törvényes öröklésből a köteles részre jogosult is kizárható. Az államot viszont nem lehet kizárni az öröklésből, mert ha nincs egyetlen örökös sem, az örökös az állam lesz.

A kizárásnak kétféle módja lehet: az egyik, más személy örökössé nevezésével, másrészt pedig kifejezett nyilatkozattal.

A más személy örökössé nevezésével történő kizárás a hallgatólagos kizárás. A törvényes örökös kiesik az öröklésből és az örökhagyó a végrendeletében mást nevez meg örököséül. A kizárás másik módja a kifejezett nyilatkozat, vagyis az örökhagyó a végrendeletével kizárja a törvényes örököst.

A kitagadás az öröklésből történő kiesés egyik oka. A kitagadott nem támaszthat igényt a köteles részre. Végintézkedésben tagadhatja ki az örökhagyó. Csak akkor érvényes a kitagadás, ha az örökhagyó a végintézkedésben annak okát kifejezetten megjelöli.

Kitagadásnak akkor van helye, ha a törvényben taxatív felsorolt kitagadási okok valamelyike fennáll

1. az örökhagyó után öröklésre érdemtelen lenne
 - a.) aki az örökhagyó életére tört
 - b.) aki szándékos eljárásával
az örökhagyó végakaratainak szabad nyilvánítását megakadályozta,
az örökhagyó végakaratainak érvényesítését megghiúsította, ezeket megkísérelte,
 - c.) aki a hagyatékban való részesedés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult, vagy az örökhagyó végintézkedésében részesített személy életére tört.
2. örökhagyó sérelmére súlyos bűncselekményt követett el

3. örökhagyó egyenes ági rokonainak vagy házastársának életére tört, vagy sérelmükre egyéb súlyos büntetést követett el
4. az örökhagyó irányában fennálló törvényes eltartási kötelezettségét súlyosan megsértette
5. erkölcstelen életmódot folytat
6. jogerősen ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztésre ítélik
7. házastársat annak házastársi kötelességet durván megsértő magatartása miatt is ki lehet tagadni

4.3.4. A hagyomány /alhagyomány/

A hagyomány végintézkedésen alapuló olyan részesedés, amely nem minősül öröklésnek. A hagyomány valamely vagyontárgy meghatározott személy részére való juttatás. Hagyomány az is, amikor az örökhagyó, az örökösét arra kötelezi, hogy valamilyen vagyoni szolgáltatást teljesítsen a hagyományosnak.

A hagyomány értéke a hagyaték tiszta értékének a felét meg kell haladja. A hagyatéki terhek viselésében a hagyományosnak nem kell osztozzon. Hagyományos az lehet, aki öröklésre is jogosult lenne. A hagyományos valamely vagyontárgy tulajdonosa lesz, anélkül, hogy a hagyatéki terhek viselésében osztoznia kellene.

A hagyománynak két fajtáját különböztetjük meg:

- ✓ dologi hagyomány; (X tárgyat Y-ra hagyom)
- ✓ és kötelmi hagyomány. (Örökösöm X tárgyat adja át Y-nak)

A **dologi** hagyomány esetében az örökhagyó meghatározott vagyontárgyat juttat meghatározott személy részére feltéve, hogy ez nem minősül öröklésnek.

A dologi hagyomány tárgya valamilyen vagyontárgy lehet, ami az örökhagyó tulajdonában van, és amely lehet ingó és ingatlan egyaránt.

A dologi hagyomány esetében az adott vagyontárgyat helyettesíteni nem lehet. A dologi hagyomány közvetlenül, a hagyaték megnyílásával ipso iure száll át az örökösre.

Pl.: Az örökhagyó végrendeletében vagyonát fele-fele arányban két gyermekére (Gy1, Gy2) hagyja; X barátjának rendeli könyvtárát, Y barátjának személygépkocsiját. Gy1 és Gy2 örökösnek minősülnek; X, Y nem örökös, hanem dologi hagyományos, kivéve ha a könyvtár, illetve a személygépkocsi értéke a hagyaték egészéhez képest jelentősnek minősül, és ha az örökhagyó feltehető akarata szerint X-nek és Y-nak a hagyatéki terhek viselésében is osztoznia kell.

A **kötelmi** hagyomány az örökös kötelezése valamilyen vagyoni szolgáltatás teljesítésére. A dologi hagyomány közvetlen, a kötelmi hagyomány közvetett jogutódlás. Az örökhagyó az örököst kötelezi valamilyen szolgáltatás nyújtására. A kötelmi hagyomány tehát az örököst terheli.

Az örökhagyó kötelezheti az örököst, hogy valamilyen vagyontárgyat vásároljon a hagyományosnak, a hagyaték terhére. A hagyományos nem az örökhagyótól kapja meg a vagyontárgyat, hanem az örököstől.

Az alhagyományosnak nem az örökös köteles teljesíteni, hanem az, aki maga is hagyományos. Ha nem egyértelmű, hogy az örököst, vagy a hagyományost terheli a juttatás, akkor a törvény vélelmet állít fel, és úgy dönt, hogy a hagyomány az örököst terheli. (A könyvtáramat X barátomra hagyom (hagyományos) azzal hogy Y könyvet adja ki a könyvtárból Z barátomnak (alhagyományos)).

A hagyomány további két fajtája:

- az elő hagyomány; és az
- az utó hagyomány.

Az elő hagyomány az örökös javára rendelt hagyomány. Az örökrészen felüli juttatás, amelyet az örökrész szétosztása előtt kell megkapnia az örökösnek.

Az utó hagyomány esetén azt is lehet hagyománnyal terhelni, aki maga is hagyományos.

4.3.5. A meghagyás

Az örökhagyó a hagyatékban részesülő személyt olyan kötelezettséggel is terhelheti, amelynek követelésére más nem válik jogosulttá. A meghagyás nem vagyoni szolgáltatás, hanem valamilyen kötelezettség teljesítése. Meghagyással az örökös és a hagyományos is terhelhető. A meghagyásnak lehet kedvezményezettje, akinek az örökhagyó kívánságát teljesítenie kell. A kedvezményezett a hagyományossal szemben a hagyatéki tartozásokért még korlátozottan sem felel. (Örököszt utánam, ha ...)

A közérdekű meghagyás eltér, a köz érdekében rendelkezik az örökhagyó valamit, hogy pl. az örökös a falunak építsen templomot, akkor a kedvezményezett – az egyházközség – követelheti. Ha ezt nem csinálja meg, bírósági úton behajtható.

A közérdekű meghagyás teljesítését azonban az érdekelt szerv követelheti. Ilyen közérdekű meghagyás pl., ha az örökhagyó arra kötelezi az örököst, hogy a hagyatékából újítsa fel az iskolát szülőfalujában. Ha feltételezhető, hogy a végrendeleti juttatást az örökhagyó a meghagyás teljesítésétől tette függővé, akkor az örökös teljesítés hiányában a részesítést elveszti.

HAGYOMÁNY	MEGHAGYÁS
Mindig a végrendeletben meghatározott személy javára szól	Nem szükségszerű eleme a kedvezményezett megjelölése
Tárgya a hagyatékban meglévő valamely vagyontárgy vagy vagyoni szolgáltatás	Lehet nem vagyoni kötelezettség is
Vagy közvetlenül a hagyaték megnyílásával szerzi Meg (dologi h), vagy arra követelést szerez	Sem a kedvezményezett, sem más személy nem jogosult a kötelezettség követelésére (kivéve a közérdekű meghagyást)
Bírósági úton kikényszeríthető	Nem vehető igénybe bírósági út (kivéve a közérdekű meghagyást)
Felelős a hagyatéki tartozásokért (másodlagosan és korlátozottan ugyan)	Ilyen felelőssége nincs

4.3.6 Kötelesrész

Az örökhagyó legközelebbi hozzátartozója akkor is örököl, ha az örökhagyó végrendeletében másként rendelkezett. Azt az örökrészt, amely az ilyen személyeket ellenkező végrendeleti intézkedés ellenére is megilleti kötelesrésznek nevezzük. A kötelesrész annyit jelent, hogy az arra jogosultak a hagyaték meghatározott hányadát abban az esetben is megszerzik, ha a végrendelet szerint nem örökölnének, vagy örökségük kisebb a kötelesrész mértékénél.

Kötelesrész illet meg:

- a) az örökhagyó leszármazóját,
- b) házastársát,
- c) szülőjét.

A kötelesrész szempontjából a törvényes öröklés rendjében előbb álló örökösök, megelőzik a hátrébbállókat, és az ő kötelesrész iránti igényük kizárja a hátrébbállók igényeit. A házastárs csak akkor jogosult tehát kötelesrészre, ha törvényes öröklésre jogosult leszármazó nincsen, a szülő pedig csak akkor, ha sem leszármazó, sem házastárs nincsen.

A kötelesrész alapja, a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott adományok juttatáskori tiszta értéke.

A hagyaték tiszta értékénél figyelembe kell venni a hagyatékhoz tartozó összes vagyontárgyat, majd ezek bruttó értékéből le kell vonni a temetési költséget, az illetékeket, az igazgatási szolgáltatási díjat, az örökhagyó tartozásait.

A kötelesrészt minden teher és korlátozás nélkül kell kiadni.

Nem tartozik a köteles rész alapjához

- az örökhagyó által a halálát megelőző tizenöt évnél régebben bárkinek juttatott adomány értéke;

- az olyan adomány értéke, amelyet az örökhagyó a köteles részre jogosultságot létrehozó kapcsolat keletkezését megelőzően juttatott;
- a szokásos mértéket meg nem haladó ajándék értéke;
- a házastárs és a tartásra rászorult leszármazók részére nyújtott tartás értéke;
- az arra rászoruló más személynek ellenérték nélkül nyújtott tartás értéke a létfenntartáshoz szükséges mértékben.

4.3.7 Betudás

A köteles rész kielégítésére szolgál mindaz, amit a jogosult a hagyatékból bármely címen kap, továbbá amit az örökhagyótól ingyenesen kapott, feltéve, hogy azt a köteles rész alapjához hozzá kell számítani.

Ha a köteles részre jogosult az öröklésből kiesett, leszármazójának köteles részébe be kell tudni mindannak az adománynak az értékét, amelyet ő és a kiesett felmenő kapott. Több leszármazó az adományt a hagyatékban való részesedésének arányában köteles betudni. Az örökhagyó a betudást - kifejezett nyilatkozattal - elengedheti. A betudás elengedése más jogosult köteles részét nem sértheti. Azt az adományt, amelynek betudását az örökhagyó elengedte, nem lehet a jogosult saját köteles részének alapjához hozzászámítani. A betudás elengedése más jogosult köteles részét nem sértheti.

5. A végrendelet érvénytelensége

5.1 Az érvénytelenségről általánosan

A végrendelet egy egyoldalú jogügylet, amelyre az öröklési jog szabályai az irányadók. A végrendelet a megtámadás nyomán lesz érvénytelen. Érvénytelenségre csak az hivatkozhat, aki az érvénytelenség megállapítását követően maga örököl, vagy tehertől mentesül. A végrendelet megtámadásnak nincs határideje. Két vagy több személy ugyanabba az okiratba foglalt rendelkezése érvénytelen.

A végrendelet érvényesülésének két akadály van, az érvénytelenség és a hatálytalanság. Az érvénytelenség körében lényeges különbség, hogy a kötelmi jognak a szerződés semmiségére és megtámadhatóságára vonatkozó rendelkezéseivel szemben az öröklési jogi szabályok nem tesznek különbséget a semmiségi és megtámadhatósági okok között, hanem egységesen a végrendelet érvénytelenségéről rendelkeznek.

A végrendelet csak megtámadás által válhat érvénytelenné. Megtámadási igénye elsősorban a törvényes örökösnek van, hiszen az érvénytelenség megállapítása esetén ő örököl. Fontos megemlíteni azonban, hogy mindig az utolsó végrendelet hatályosul. Ennek érvénytelenségét a korábbi végrendeletben kedvezményezett örökös csak akkor kifogásolhatja, ha ez a korábbi végrendelet érvényes (tehát senki sem támadta meg), mivel ő csak ez esetben örökölné.

A végrendeletet rendszerint törvényes öröklési igény, azaz tulajdoni igény érvényesítése céljából támadják meg. A tulajdoni igények nem évülnek el, ezért határidő nélküli a megtámadás lehetősége.

A végrendelet érvénytelenségének megállapítására irányuló igényét az érdekelt már a hagyatéki eljárásban is érvényesítheti. A vitás hagyatékot ideiglenes hatállyal az alakilag hibátlan végrendeletben kijelölt örökösöknek – függetlenül attól hogy kinek a birtokában van – kell átadni.

Ha a végrendeleti örökös van a vagyontárgy birtokában, akkor a törvényes örökös a végrendelet tartalmi érvénytelenségének perben történő megtámadására kényszerül.

Ha a vitás vagyontárgy a törvényes örökös birtokában van, és annak kiadását a végrendeleti örökös perli tőle az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés alapján, e perben a törvényes örökös kifogás formájában támadhatja meg a tartalmilag hibás végrendeletet. A bizonyítás terhe a végrendeletet megtámadó feladata.

A megtámadás relatív hatályú, a sikeres megtámadás csak annak viszonylatában teszi érvénytelenné a végrendeletet, aki a megtámadás eszközével élt.

Ha több törvényes örökös közül csak az egyik hivatkozik a végrendelet érvénytelenségére, a megtámadás sikere esetén a végrendelet az őt érintő részében érvénytelen lesz, és a megtámadással nem élő törvényes örökösök viszonylatában érvényes marad. Vagyis a végrendelet meg nem támadott részével fedett hagyatékot a végrendeleti örökösök öröklik.

A végrendelet érvénytelenségének okai:

- a végrendelkezési képesség hiánya;
- a végrendeleti akarat nyilvánításának hibája;
- a végrendelet tartalma;
- a végrendeleti akarat fogyatékosága.

5.2 A végrendelkezési képesség hiánya

A végrendelkezési képesség az az egyoldalú intézkedés, amellyel valaki szóban, vagy írásban, vagyonának, halála utáni sorsával rendelkezik. Végintézkedést tenni csak személyesen lehet.

A végrendelet értelmezése során kizárólag az akarati elv érvényesül.

Érvénytelen a végrendeleti rendelkezés, ha

- ❑ az örökhagyó tévedett nyilatkozata tartalmában
- ❑ nyilatkozatát megtévesztés következtében tette;
- ❑ ilyen tartalmú nyilatkozatot egyáltalán nem akart tenni (hanem azt pl. kényszer hatására vagy színlelve) tette,
- ❑ az örökhagyót a végrendeleti rendelkezés megtételére valaminek a téves feltevése (pl. az a téves feltevés, hogy már nem köt házasságot vagy nem születik újabb gyermeke)

- ❑ valamely utóbb megghiúsult várakozása indította,
- ❑ az örökhagyót valaki jogellenes fenyegetéssel vagy tisztességtelen befolyással bírta rá az intézkedésre.

A felsorolt körülmények csak akkor vezetnek a végrendeleti rendelkezés érvénytelenségére, ha az örökhagyó a rendelkezést különben nem tette volna meg. A végrendeleti akarat hiánya vagy hibája okából beálló érvénytelenség orvosolható, az érvénytelen rendelkezés érvényes lesz, ha azt az örökhagyó utóbb bármikor a végrendeletre megszabott alakban jóváhagyja.

Teljes végintézkedési képességük csak a teljesen cselekvőképes személyeknek van, cselekvőképtelen személy ennek megfelelően nem rendelkezik végintézkedési képességgel.

Ez a gondnokság alá nem helyezett cselekvőképtelen személyekre is vonatkozik. Ilyen esetekben a bíróság elmeorvos szakértő bevonásával felméri, hogy az illető személynek a végintézkedés megtételének időpontjában teljesen hiányzott-e az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége.

Ugyanakkor a cselekvőképeséget kizáró gondnokság alá helyezett személy végrendelete érvényes, ha a végrendelet idején a gondnokságot még nem szüntették meg, de a gondnokság alá helyezés oka már megszűnt.

Korlátozottan cselekvőképes személy csak közvégrendeletet tehet. Ilyenkor sem a törvényes képviselő beleegyezésére nincs szükség, sem a gyámhatóság hozzájárulását nem kell beszerezni.

Amennyiben a végintézkedés formája öröklési szerződés, hozzájárulás és beleegyezés szükséges, mert itt már kétoldalú jogügyletről van szó.

A vak, az írástudatlan és az, aki olvasásra vagy nevének aláírására képtelen állapotban van érvényesen csak közvégrendeletet és szóbeli végrendeletet tehet. Az általa kötött öröklési szerződés vagy általa tett halál esetére szóló ajándékozás is csak közvégrendelet formájában lehetséges.

Néma, süketnéma szóbeli végrendeletet nem tehet.

5.3 A végrendeleti akarat nyilvánításának hibája

Érvénytelen a végrendelet, ha a végrendelkező a nyilatkozatot nem a törvényben megszabott alakban teszi meg. Az alakszerűségi hibákon túl ugyancsak a végrendeleti akarat nyilvánításának hibája miatt érvénytelen a nem személyesen, hanem (törvényes) képviselő útján tett végrendelet.

Végrendelkezni csak személyesen lehet, két vagy több személynek bármilyen alakban ugyanabba az okiratba foglalt végrendelkezése érvénytelen.

Ezen szabály alól kivétel, a házastársaknak ugyanabba az okiratba foglalt öröklési szerződése, amely érvényes, ha mint örökhagyók kötnek harmadik személlyel öröklési szerződést.

Érvénytelen a végrendelet,

- amelyet az örökhagyó nem személyesen tett,
- vagy amelyben másra bízta, valamely végrendeleti rendelkezés megtételét,
- ha olyan nyelven tették, amelyen a végrendelkező nem ért, és azon írni, olvasni nem tud,
- amelyből a végrendeleti minősége nem tűnik ki,
- amelyet az örökhagyó nem írt alá,
- ha több különálló lapból áll, és minden lapját nem látták el, folyamatos sorszámozással, az örökhagyó, és két tanú aláírásával,
- ha a saját kezűleg írt írásbeli végrendelet teljes szövegét nem az örökhagyó írta és aláírta,
- ha a más által írt írásbeli magánvégrendeletet két tanú a szabályoknak megfelelően nem írta alá,
- közjegyzőnél letett végrendelet esetében az örökhagyó, azt nem személyesen adta át, vagy az eljárás nem felelt meg az alakszerűségeknek,
- két vagy több személynek bármilyen alakban ugyanabba az okiratba foglalt végrendelkezése.

Az 1962. március 21-én meghalt B.J. örökhagyó és felesége az 1960. november 14-én alkotott közös végrendeletükben úgy rendelkeztek, hogy összes ingatlan vagyonukat, továbbá a lakóházukban található mindennemű ingóságait, D.I. és felesége örököljék. Kikötötték azonban, hogy nevezettek, „ezen örökség elnyeréséhez” kötelesek őket halálukig ápolni, gondozni, élelmezésükről és ruházatukról gondoskodni, betegségükben gyógykezeltetni, majd haláluk után őket eltemettetni.

A közjegyző az örökhagyó hagyatékához tartozó ingatlant, végrendeleti öröklés címén – az örökhagyó özvegyének haszonélvezeti jogával terhelt – D.I.-nek és feleségének adta át.

A fellebbezés hiányában jogerőre emelkedett végzés ellen emelt törvényességi óvás alapos.

A hagyatéki eljárásban szereplő okirat végrendelet elnevezéssel készült. Azt csak a végrendelkezők írták alá, D.I. és felesége azon egyáltalán nem szerepel. Ennél fogva az okirat tartalma sem öröklési szerződésnek, sem tartási szerződésnek nem minősülhet, és ilyenként nem érvényes, még ha az okirat tartalmából erre a szándékra lehetne következtetni. Az okirat közös végrendeletnek készült és érvényessége e körben bírálendő el.

Az örökhagyó és a felesége közös, vagyis egyazon okiratba foglalt végrendelete, a Ptk. hatályba lépése után kelt, érvényességére ezért, a Ptk. szabályai az irányadók. A Ptk. 644. §-ának¹⁶ rendelkezése szerint viszont két vagy több személynek bármilyen alakban ugyanabba az okiratba foglalt végrendelkezése érvénytelen.

A szóban forgó végrendelet tehát érvénytelen, s ezen nem változtat az sem, hogy az örökhagyó túlélő házastársa a végrendeletről tudott.

Ennélfogva a 6/1958. (VII.4) IM. sz. rendelet 52. §-a (3)¹⁷ bekezdésének rendelkezéséhez képest a közjegyző tartozott volna az érvénytelenségről az örökhagyó özvegyét tájékoztatni, ami nem történt meg.

¹⁶ Ptk. 644. §

¹⁷ 6/1958. (VII.4) IM rend. 52. §-a (3)

Az örökhagyó özvegye az érvénytelenségről tájékoztatást nem kapott, s ő olyan nyilatkozatot sem tett, hogy a végrendeletet érvényesnek ismeri el, s hozzájárul ahhoz, hogy ahogy a hagyaték átadása a végrendelet alapján történjék.

Ilyen körülmények között semmiképpen nem volt helye annak, hogy a közjegyző a hagyatékot az érvénytelen végrendeletben megnevezett örökösöknek adja át.

Az előadottak alapján a Legfelsőbb Bíróság a hagyatékátadó végzést hatályon kívül helyezte, s a közjegyzőt új eljárásra, és új határozat hozatalára utasította.

5.4 A végrendelet tartalma miatt

Ahogy az élő közötti jogügyleteknél is akadnak jó erkölcsbe ütköző szerződések, úgy a végrendelet tartalmával kapcsolatban is találkozhatunk ilyenekkel.

Tartalmi okból érvénytelen a végrendelet:

- ❑ *az írásbeli magánvégrendelet tételében közreműködő személynek, valamint a tanúnak, illetve ezek hozzátartozóinak javára szóló juttatás*

Azt, hogy ki a végrendeleti tanú, és ennek milyen a hozzátartozói minősége, az adott helyzet alapján kell elbírálni.

- ❑ *az örökhagyó halálakor még meg nem létező személy örökössé nevezésének érvénytelensége;*

Érvénytelen annak örökössé nevezése, aki az örökhagyó halálakor még meg sem fogant. Ezt a Ptk. 9.§-a fogalmazza meg, „a jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg.” A méhmagzat örökölhét abban az esetben, ha a végrendelet alkotásakor nem, de az örökhagyó halála előtt már megfogant. Az örökhagyó a még meg sem fogant magzatot, helyettes örökösnek megnevezheti.

- ❑ *az érthetetlen, lehetetlen, vagy ellentmondó feltétel;*

Az öröklést az örökhagyó valamilyen feltételhez köti. Pl. a méhmagzat örökössé nevezésével az élve születés egy felfüggesztő feltétel.

□ *a jogellenes feltétel jogkövetkezményei;*

A feltétel lesz érvénytelen, a végrendelet érvényes marad. A bontó feltételt nem kell figyelembe venni. Bontó feltétel, amikor az örökhagyó a végrendelet hatályát valamilyen jövőbeni eseménytől tette függővé.

5.5 A végrendeleti akarat fogvatékossága

A végrendelkezés során az akarati elv érvényesül. Az örökhagyó akarata elengedhetetlen a végrendelet tételéhez.

A végrendeleti akarat fogvatékossága miatt érvénytelen rendelkezés orvosolható, az érvénytelen rendelkezés érvényes lesz, ha az örökhagyó azt a végrendeletre meghatározott alakban jóváhagyja.

A végrendeleti akarat fogvatékosságának esetei:

- *az örökhagyó tévedett, vagy ilyen nyilatkozatot egyáltalán nem akart tenni;*
Itt két érvénytelenségi ok áll fenn; az egyik, amikor az örökhagyó tévedett, a másik, hogy ilyen nyilatkozatot egyáltalán nem akart tenni.
A tévedés azt jelenti, hogy az örökhagyó mást írt le a végrendeletében, mint ami szándékában volt. A tévedés bármire vonatkozhat. Érvénytelen az a végrendelet is, amely az örökhagyó megtévesztésével keletkezik.
Az „ilyen nyilatkozatot nem akart tenni” azt jelenti, hogy nem állt szándékában nyilatkozni, vagy kényszer hatása alatt tette.
- *az érvénytelenséget az örökhagyó téves feltevése vagy megghiúsult várákozása okozta;*

Itt is két érvénytelenségi okot találunk, a téves feltevést és a megghiúsult várákozást. Téves feltevés, hogy az örökhagyó gyermeke létezéséről nem tudott, vagy pedig a végrendelkezés után született a gyermeke. Valószínűsíthető, ha ezen tények valamelyikéről tud, akkor másként rendelkezik.

Megghiúsult várákozás az is, amikor valaki juttatást kap és cserébe segítséget, gondoskodást várnak el tőle, de ezt nem teljesíti.

Téves feltevés miatt nyilvánította érvénytelennek a Legfelsőbb Bíróság az örökhagyónak azt a végrendeleti intézkedését, amellyel házas ingatlanát unokájára és annak házastársára (az alperesre) hagyta. Az örökhagyót a végintézkedésnél az vezette, hogy a fiataloknak megfelelő lakást biztosítson.

Az alperesnek az örökhagyó unokájával kötött házasságát azonban a bíróság felbontotta; és ettől kezdve az alperes és az örökhagyó kapcsolatot sem tartottak egymással.

A Legfelsőbb Bíróság törvényességi határozatának indokolásában kifejtette: „A Ptk.649. §-a (1) bekezdésének b.)¹⁸ pontja szerint érvénytelen a végrendeleti rendelkezés, ha az örökhagyót annak megtételére valaminek a téves feltevése, vagy utóbb megghiúsult várakozása indította. Az idézett törvényhely szerint téves feltevés nem csak a végintézkedéskor már bekövetkezett, hanem a jövőben beálló, illetőleg a jövőre várt, olyan körülményre is vonatkozhat, amellyel az örökhagyó végrendelete megalkotásakor olyannyira számolt, hogy anélkül nem végrendelkezett volna.

A végrendelkezéssel szoros kapcsolatban álló ilyen a jövőre bekövetkezőnek várt körülmény lehet a házastársak között az, hogy a házasság tartós lesz. Ha tehát felismerhető, hogy az örökhagyó a végrendeletét ebben a feltevésben alkotta meg, és ez utóbbi tévesnek bizonyult (a házasság nem volt tartós), a végrendelet az említett jogszabály alapján megtámadható.

- jogellenes fenyegetés vagy tisztességtelen befolyás

A jogellenes fenyegetés esetében az örökhagyó hibásan dönt, valamilyen lelki ráhatás vagy fizikai kényszer miatt.

Az örökhagyó azért tesz valamilyen intézkedést, mert akinek kedvezni akar, azt valószínűsíthető, hogy szereti és megbízik benne. A későbbiekben, amikor az egészségi állapota rosszabbodik, akkor tőle vár segítséget, támogatást.

¹⁸ Ptk. 649. §. (1) b)

6. A végrendelet hatálytalansága

6.1 A hatálytalanságra vonatkozó általános szabályok

A végrendelet hatálytalansága azt jelenti, hogy a végrendelet érvényesen létrejött, az örökhagyó jognyilatkozata annak megtétele után, a törvényben felsorolt valamely okból nem válthatja ki a végrendelkező által eredetileg kívánt joghatást. Ez írásbeli végrendeletek esetében mindig a végrendelkező cselekményére vezethető vissza.

A végrendelet lehet érvényes vagy érvénytelen, de ha érvényes is, attól még válhat hatálytalanná. A végrendelet hatálytalansága azt jelenti, hogy az érvényes örökhagyói jognyilatkozat megtétele után olyan változás állott be, amely miatt a célzott végrendelkezői joghatás nem áll be. A végrendelet hatálytalansága tehát csak akkor jöhet szóba, ha a végrendelet érvényes.

Jogi természetét tekintve a végrendelet hatálytalansága megegyezik a végrendelet érvénytelenségével: csak megtámadás esetén állhat be és a hatálytalanság megállapítására vonatkozó igény nem évül el.

Hatálytalanság következik be a végrendelet visszavonása esetén. Erre, ha a törvény másként nem rendelkezik, a végrendelet tételére vonatkozó szabályok irányadók. Leggyakrabban a végrendelkező nyilatkozata, új végrendelet készítése értelmezhető visszavonásnak.

Az írásbeli magánvégrendelet hatályát veszti akkor is, ha azt a végrendelkezésre képes örökhagyó, illetőleg az ő beleegyezésével más megsemmisíti, vagy az örökhagyó az akaratán kívüli megsemmisítésbe belenyugszik. Fontos, hogy megsemmisíteni mindig az eredeti okiratot kell, a fénymásolt vagy más módon sokszorosított példányok megsemmisítésének nincs joghatálya.

Nem szünteti meg az írásbeli végrendelet hatályát, ha a megsemmisülés az örökhagyó akaratán kívüli okból történt - például tüzesetben odaveszett -, de ilyenkor bizonyítani kell, hogy egyáltalán volt írásbeli végrendelet, majd annak a tartalmát is. A közjegyzőnél tett írásbeli magánvégrendelet hatályát veszti a visszavétellel is, kivéve, ha a letett irat az írásbeli magánvégrendelet kellékeinek egyébként megfelel.

A szóbeli végrendelet hatályát veszti akkor is, ha az örökhagyó a szóbeli végrendelkezés feltételéül szolgáló helyzet megszűnése után megszakítás nélkül legalább 3 hónapon át nehézség nélkül alkothatott volna más alakban végrendeletet.

A végrendelet az alábbi esetekben hatálytalan:

⇒ *Visszavonás*

Bármely formában történhet, a lényeg, hogy kifejezett nyilatkozattal kerüljön rá sor. A visszavonó nyilatkozatra is a végrendelet tételére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ha az örökhagyó több végrendeletet tett és azok közül a legutolsót visszavonja, a korábbi végrendelet hatálya feléled. Visszavonással a végrendelet részben is hatálytalanná tehető.

⇒ *Új végrendelet tételekor*

A korábbi végrendeletet visszavontnak kell tekinteni (hallgatólagos visszavonás). Csak az érvényes új végrendelet hatálytalanítja a korábbi. Nem szünteti meg az írásbeli magánvégrendelet hatályát az okiratnak a végrendelkező akaratán kívül álló okból történő megsemmisülése, vagy eltűnése, kivéve, ha ebbe az örökhagyó belenyugszik. Ha azonban a dokumentum az örökhagyó birtokában maradt, de nem kerül elő, az ellenkező bizonyításáig azt kell feltételezni, hogy az örökhagyó azt megsemmisítette.

⇒ *Visszavétel*

A közjegyzőnél letett magánvégrendelet hatályát veszti, ha azt a végrendelkező visszaveszi, kivéve, ha a letett irat az írásbeli magánvégrendelet kellékeinek egyébként is megfelel. A visszavételről a közjegyző feljegyzést készít, amelyet a végrendelet letétbe helyezéséről szóló jegyzőkönyvre vezet rá.

⇒ *Időmúlás*

A szóbeli végrendelet hatályát veszti, ha az örökhagyó a szóbeli végrendelkezés feltételéül szolgáló helyzet megszűnése után megszakítás nélkül legalább három hónapon át nehézség nélkül alkothatott volna más alakban végrendeletet.

A hatálytalanságnak van különös esete is, amikor valamilyen feltétel folytán válik hatálytalanná a végrendelet:

- felfüggesztő feltétel: a részesítést feltétel bekövetkezéséhez köti
- bontó feltétel: a feltétel bekövetkezése, a részesítés elvesztését eredményezi.

6.2 A hatálytalanítás visszavonással

A végrendelet a visszavonással hatálytalanná válik. A visszavonásra a végrendelet tételére vonatkozó szabályok irányadók.

Az örökhagyó visszavonó nyilatkozatával bármely formában tett végrendeletét megfoszthatja hatályától.

A végrendelet visszavonása:

- csak valamely végrendeleti formában;
- az adott végrendeleti forma törvényi feltételeinek megléte;
- csak végrendelkezési képesség;
- és az adott végrendeleti formához megkívánt képesség birtokában;

a választott végrendeleti forma alakszerűségi és egyéb érvényességi követelményeinek betartásával mehet végbe érvényesen.

A visszavonásnak nem kell ugyanolyan formában történnie, amilyenben a végrendelet született.

A visszavonás vonatkozhat az egész végrendeletre, de vonatkozhat valamely meghatározott részére is, ebben az esetben a többi rész változatlanul megmarad.

A visszavonást nem kell megindokolni, arról az örökhagyó szabadon rendelkezhet. Ha csak visszavonást tartalmaz az akaratnyilvánítás, akkor ez csak végrendeleti formában történhet.

Amikor az örökhagyó több végrendeletet tett, akkor mindig az utolsót módosíthatja, de ha van olyan rész, amelyet nem módosít, az változatlan formában hatályban marad.

Nem vonhatja vissza az akaratnyilatkozatát az, aki a végrendelkezési képességét elvesztette.

6.3 A végrendelet hatálytalanítása újabb végrendelettel

Ha az örökhagyó úgy dönt, hogy egy új végrendeletet hoz létre, akkor a korábbi végrendeletet, ha volt ilyen, visszavontnak kell tekinteni. A korábbi végrendelet azon részei, amelyeket megváltoztatni nem kívánt az örökhagyó, továbbra is hatályban maradnak.

Az örökhagyó a korábbi végrendeletét egy újabb végrendelet megírásával hatálytalaníthatja, a törvény ezt hallgatólagos visszavonásnak nevezi. Az újabb végrendeletnek nem kell ugyanabban a formában történnie, mint az előzőnek, az örökhagyó úgy teszi meg az új végrendeletet, ahogy az adott pillanatban képes rá. Az új végrendelet csak akkor lesz érvényes, ha alaki és a végrendeletre fontos jellemzők szempontjából érvényes. A korábbi végrendeletet csak érvényes új végrendelettel lehet visszavonni.

A végrendelet nemcsak újabb végrendelettel, hanem akár öröklési szerződéssel is hatálytalanítható.

Ebben az esetben is a korábbi végrendelet csak az öröklési szerződésben érintett részekben veszti hatályát, a többi változatlanul fennmarad.

Ha nem az örökhagyó hatálytalanítja az öröklési szerződést, ezt az örökösök is megtehetik, mégpedig úgy, hogy vagy azt mondják, hogy osztályos egyezség alapján akarnak örökölni, vagy úgy nyilatkoznak, hogy nem végrendelet alapján akarják az öröklést.

6.4 Az írásbeli magánvégrendelet hatálytalanítása megsemmisítéssel, vagy a megsemmisülésbe való belenyugvással

A végrendelet hatálytalanná válásának legegyszerűbb módja a megsemmisítés. Megsemmisítheti az örökhagyó, vagy más általa megbízott személy.

A megsemmisítés módja lehet széttépés, áthúzás, összefirkálás, elégetés, stb. A megsemmisítést hallgatólagos visszavonásnak nevezzük.

Fontos azonban, hogy a megsemmisítés az eredeti példányhoz kötődik, tehát azt kell megsemmisíteni. Ha véletlenül eltűnik, nem találják, az ellenkező bizonyításáig azt kell feltételezni, hogy a végrendelet megsemmisült.

A Polgári Kollégium 87. sz. állásfoglalása szerint: "Ha a végrendelkezést tartalmazó okirat a végrendelkező akaratán kívül álló okból megsemmisült, vagy egyébként nem található meg, de a hagyatéki eljárás során valamennyi érdekelt elfogadta a végrendelet létét, tartalmát, valamint azt, hogy a végrendelet a törvényben meghatározott alakszerűségek megtartásával jött létre; a közjegyző az egybehangzó nyilatkozatok alapján teljes hatállyal adhatja át a hagyatékot a végrendeleti örökösöknek."

A megsemmisítés vagy a megsemmisülésbe való belenyugvás esetén a végrendelet csak akkor veszíti el hatályosságát, ha végintézkedési képességgel rendelkező örökhagyótól származik.

Külön módja sem a megsemmisítésnek, sem a megsemmisülésnek nincs, a lényeg, hogy a végrendelet olyan állapotú legyen, hogy ne lehessen megtudni belőle, mi volt az örökhagyó végakarata.

6.5 A közjegyzőnél letett magánvégrendelet hatálytalanítása visszavétellel

A közjegyzőnél letett magánvégrendelet hatályát veszti, ha azt a végrendelkező visszaveszi, kivéve, ha a letett végrendelet az írásbeli magánvégrendelet okirati kellékeinek megfelel.

Ha más által írt írásbeli magánvégrendelet volt letétben, és azt két tanú nem írta alá, akkor kellékhianyossá válik. Ez az eset az írásbeli magánvégrendelet hatályvesztésének egy különleges típusa.

A közjegyzői törvény szerint, a közjegyző a nála letett végrendelet visszavételéről jegyzőkönyvet készít, és rávezeti az eredeti jegyzőkönyvre.

6.6 Az érvénytelenség és hatálytalanság jogkövetkezményei

A végrendeleti örökös (hagyományos) a végrendelet érvénytelenségének, illetve hatálytalanságának jogerős bírói megállapításával elveszti jogát az örökséghez (hagyományhoz): álörökös lesz, aki jogalap nélkül tartja birtokában a hagyatéki vagyontárgyat, illetve nem jogosultja az örökölt követelésnek.

A végrendelet érvénytelenítése, hatálytalanítása nyomán a végrendelet sikeres megtámadója lesz az örökös (hagyományos).

Ez a személy lehet, az esetleges korábbi végrendelet kedvezményezettje, aki a későbbi végrendelet érvénytelenségének vagy hatálytalanságának kimondását érte el, ennek hiányában a törvényes öröklés rendje fog érvényesülni

A valódi (végrendeleti vagy törvényes) örökös követelheti az álörököstől a nála lévő hagyatéki vagyontárgy kiadását. Az álörökös, mint jogalap nélküli birtokos rendszerint addig jóhiszeműnek tekinthető, ameddig a hagyatékátadó végzés alapján tartja magánál a hagyatéki tárgyat.

Ilyen esetben ezért – a hagyatéki tárgy visszaköveteléséig –nem felelős a hasznokért és a károkért, követelheti a hasznokkal nem fedezett hasznos költségei megtérítését is.

Az érvénytelenség, hatálytalanság következményei gyakran csak részlegesen állnak be.

Ha a végrendelet több rendelkezése közül valamelyik érvénytelen vagy hatálytalan, – feltéve, hogy az örökhagyó másként nem rendelkezik – a többi rendelkezés érvényességét, illetőleg hatályát nem érinti.

Az érvénytelenségi, illetve hatálytalansági ok csak akkor hat ki az egész végrendeletre, ha maga az örökhagyó rendelkezik így.

A több különálló lapból álló írásbeli magánvégrendelet alaki fogyatékoságait a bírói gyakorlat – adott esetben – részleges érvénytelenségként értékeli. Az egyes lapok önálló érvényes magánvégrendeletnek számítanak, ha ezeken a lapokon kifejezett örökhagyói akarat nem függ össze a többi lapon tett végrendelkezői nyilatkozatokkal, és ezért az alaki érvényességi követelmények szempontjából is önállóan ítéltetők meg.

7. Kutató munka

Kutatómunkám során segítségemre volt a hivatalom, a Gyulai Körzeti Földhivatal, amiért szeretnék köszönetet mondani a hivatalvezetőmnek dr. Szalai Katalinnak.

A hivatalomnál végzett kutató munkám során a hagyatékátadó végzésekből azt a tényt állapítottam meg, hogy az öröklés alapján történő tulajdonjog bejegyzések legnagyobb része törvényes öröklési rend alapján történt.

A Gyulai Körzeti Földhivatalhoz 11 település tartozik: Kétegyháza, Lökösháza, Elek, Sarkad, Kötegyán, Újszalonta, Méhkerék, Sarkadkeresztúr, Geszt, Mezőgyán és természetesen Gyula, melyek Békés megyében találhatóak, az ország dél-keleti részén, a román határ mellett.

A körzetünkhöz tartozó kisebb községek lakosságának összetételében az idősebb korosztály van túlsúlyban, mivel munkalehetőség hiányában a fiatalok a városokba költöznek és legtöbbször Békés megyét is elhagyják.

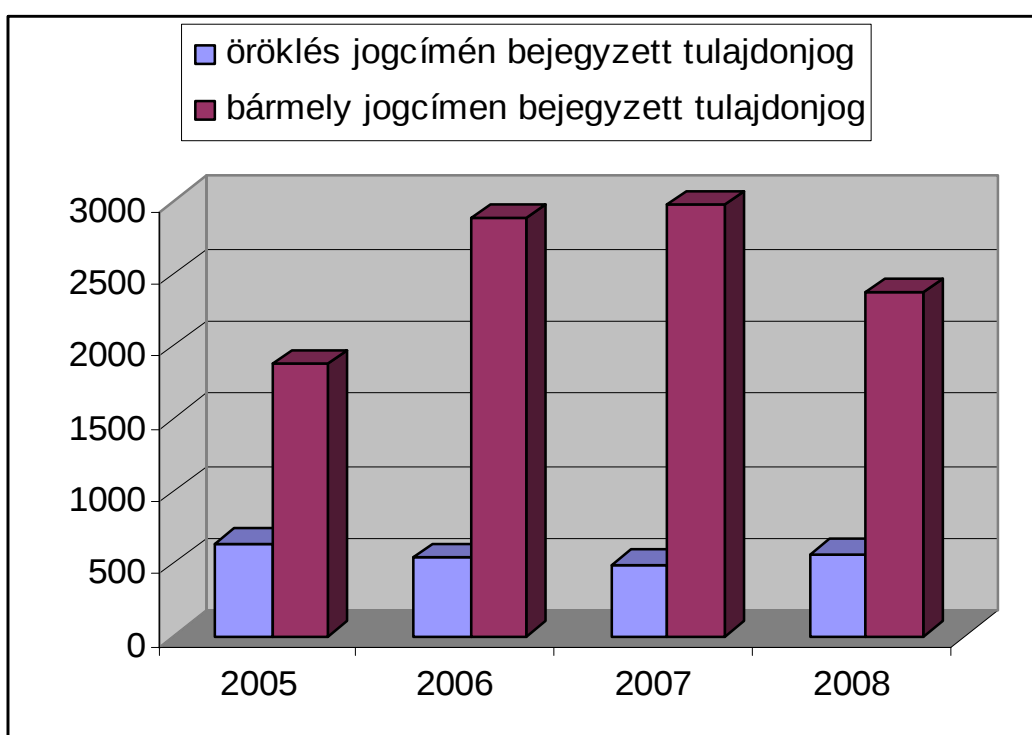
A hivatalunkhoz tartozó települések lakosainak hagyatéki ügyeit két gyulai közjegyző látja el.

Először összevettem az alábbi táblázat alapján az összes tulajdonjog bejegyzést (ajándékozás, vétel, öröklés) és az összes öröklési jogcím alapján történt bejegyzéseket.

Nálunk nagyon elenyésző mértékben találkozunk végrendeleti öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonjog bejegyzéssel. Ez egy évre levetítve, 10-nél kevesebbre tehető.

év/adat	2005	2006	2007	2008
összes beérkezett ügyirat	12767	13280	13807	14325
öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonjog	636	534	492	567
bármely más jogcímen bejegyzett tulajdonjog	1874	2884	2973	2365
összes tulajdonjog bejegyzés	2510	3418	3465	2932

5. tábla: adatok



6.ábra : összehasonlító diagramm

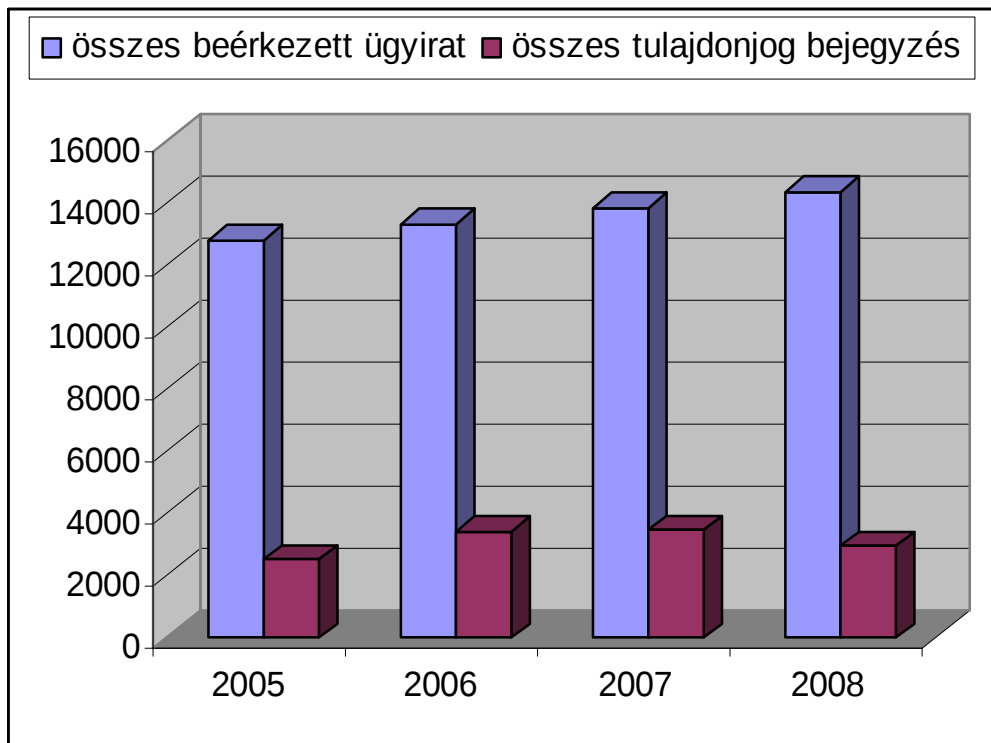
A diagrammból látszik, hogy az öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonjog aránya a megvizsgált négy éves időszakban közel azonos és a bármely más jogcímen bejegyzett tulajdonjognak az öröklés jogcímén bejegyzett kb. 20%-át teszik ki.

A 2008-as évet összehasonlítva a 2005. évvel, az tapasztalható, hogy még a bármely más jogcímen bejegyzett tulajdonjog (vétél, ajándékozás, tulajdonközösség megszűntetése, stb.) száma nőtt, addig a hagyatékok száma stagnált.

Míg a 2006 és 2007 években egy kisebb fokú növekedés tapasztalható az egyéb jogcímen bejegyzett tulajdonjog arányában, addig 2008-ra csökkenés látható.

2008-ban leginkább a jelzálogjogok bejegyzése volt számottevő, az ingatlanpiac nem változott, inkább felújításra, átalakításra vettek fel az emberek hiteleket.

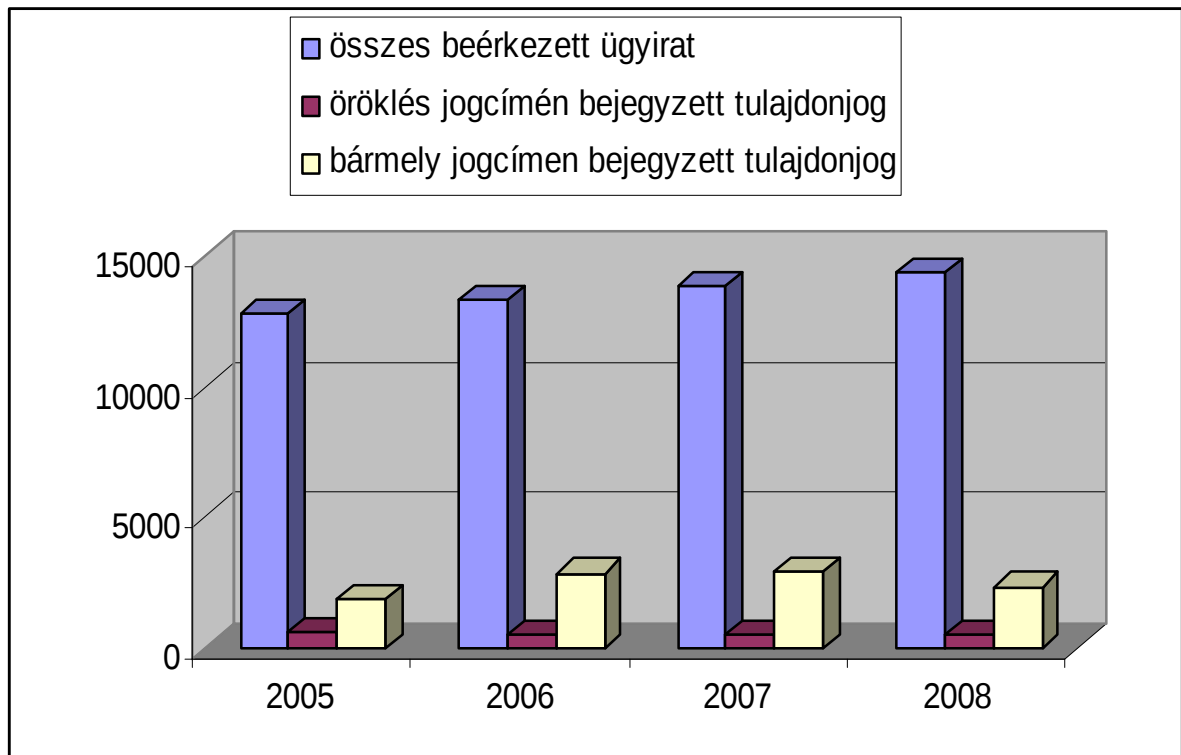
Nézzünk egy összehasonlítást az összes beérkezett ügyirat (kölcsönszerződés, tulajdonjog bejegyzés, művelési ág változás átvezetés stb.) és az összes tulajdonjog bejegyzés között.



7. ábra : az összes ügyirat és az összes tulajdonjog összehasonlítása

Fenti ábrából megállapítható, hogy a beérkező ügyiratok száma jelentős mértékben az egymást követő években nem növekedett, és ugyanez a megállapítás érvényes a tulajdonjog bejegyzésére irányuló beadványokra is, itt sem tapasztalható nagyfokú ingadozás.

Végezetül összevettem az összes beérkezett ügyirat számát, az öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonjog, és a bármely címen bejegyzett tulajdonjog számával, amelyből az alábbi arányokat állapítottam meg:



8. ábra: összes beérkezett ügyirat összehasonlítása a tulajdonjog bejegyzések arányával

Az ábrából egyértelműen látható, hogy a hivatalunkban a legtöbb ügyirat 2008. évben érkezett, a legtöbb öröklés jogcímén bejegyzett tulajdonjog 2005-ben volt, a legtöbb bármely más jogcímén bejegyzett tulajdonjog pedig 2007-ben volt.

Hiába érkezett sok ügyirat 2008-ban, a legtöbb beadvány kölcsönszerződés volt, a tulajdonjog bejegyzések száma ehhez képest csekély, az öröklésből eredő tulajdonszerzés pedig elenyésző.

A jelenlegi helyzetben a tulajdonjog bejegyzésre irányuló kérelmek száma erőteljesen lecsökkent, tekintettel a gazdasági válságra, a hitelek befagyasztására, illetve az egyre nehezedő hitelezési feltételekre. Az embereknek gyakran az is gondot jelent, hogy a hagyatékátadó végzés beérkezését követően a hivatal által kiadott igazgatási-szolgáltatási díj befizetésére történő felszólításnak eleget tegyenek.

Összegzés

Hivatali munkám során számos hagyatékátadó végzéssel találkozom, gyakran elgondolkodom azon, hogy egy élet munkájából egy papír marad a végén, azután persze eszembe jut, hogy az amiért az elhunyt megdolgozott nem veszett el, hiszen éppen ez a „papír” tartalmazza azt, hogy munkájának eredményével a halála után is gazdagítja a családját, környezetét. Mindezen gondolatok motiváltak arra, hogy ezt a témakört járjam körül a szakdolgozatom elkészítése során.

Úgy érzem, hogy számos információval gazdagodtam az öröklési jog részletesebb tanulmányozása során és sok olyan kérdésre találtam választ, amelyre talán ilyen fiatal korban még nem gondolunk pl. egyáltalán a végrendelkezésre, illetve annak alaki, tartalmi követelményeire.

Sajnos a mai rohanó, stresszel teli világunkban pedig kell időben gondolni a hátramaradó családtagokra, az anyagi kérdéseket úgy rendezni, hogy vitára, családi összetűzésekre ne kerüljön sor.

Ez csak akkor lehetséges, ha az örökhagyó akár ügyvédnél, akár közjegyzőnél megfelelő tájékoztatást kap, és ennek megfelelően van elkészítve a végrendelete, és nincsenek alaki és tartalmi hibái.

A jogszabály lehetőséget biztosít, hogy az írásban kifejezett végrendeletet közjegyzőnél vagy ügyvédnél az örökhagyó letétbe helyezze és ez nagyobb biztonságot nyújt, mint otthon tartani, esetleg úgy, hogy a családtagok sem tudnak annak helyéről és a bekövetkezett sajnálatos esemény miatti bánatot még a tisztázatlan vagyoni kérdések is súlyosbítják.

Az örökhagyó általában a legközelebbi hozzátartozóiról, a hozzá legközelebb állókról szeretne halála után is gondoskodni és ez természetesen végrendelet hiányában is megtörténhet a törvényes öröklés rendje szerint. A végrendelet írására szerintem inkább akkor kerül sor, amikor a családban nincs egyetértés, vagy nincs közeli hozzátartozó.

Hivatali munkánk során nagyon kevés végrendelet alapján történő örökléssel találkozunk, és úgy gondolom, hogy ez jó, mert ez azt jelenti, hogy a családok jó része összetart és ennél nincs fontosabb soha semmilyen körülmények között.

„Nem csak az élőkkel vagyunk együtt.

Velünk vannak azok is,

Akik messze vannak,

Akik eltávoztak...”

Gyula, 2009. április 02.

Vighné Barabás Andrea

IRODALOMJEGYZÉK

- A Magyar Polgári Törvénykönyv magyarázata Ötödik rész LI. Fejezet
- Dr. Sóth Lászlóné: Végintézkedések; 2001. HVG ORAC; Lap és Könyvkiadó
- Dr. Sóth Lászlóné: Polgári jog: Öröklési jog: 1960-1997.; Civilisztikai Döntvénytár, HVGORAC; Lap és Könyvkiadó 1997
- Vékás Lajos: Magyar Polgári Jog; Öröklési jog; Eötvös József könyvkiadó; Budapest 2002
- Mezey Barna: Magyar jogtörténet; Osiris kiadó, Budapest, 2003.
- 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről
- 1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről

Internetes irodalom

- ✓ www.ajk.elte.hu
- ✓ www.magyarország.hu
- ✓ www.oroklesijog.hu
- ✓ www.cegvezetes.cegnet.hu
- ✓ www.birosag.hu
- ✓ Dr. Sebestyén Ügyvédi Iroda honlapja
- ✓ www.mokk.hu

Felhasznált jogszabály gyűjtemény

- BH.1996/2.
- BH.1981/8.
- BH.1992/4.
- BH.1996/5.
- BH.1980/3.
- Pfv.V.22.220/97.
- BH.1997/5.
- PK.82.
- BH.1965/10.
- P.tv.II.21.050/1978.
- Pfv.V.21.289/1997.
- BH.1999/3.

M E L L É K L E T E K

1. Közjegyzői okirat
 Forrás: Békés Megyei Levéltár
2. Végrendelet
 Forrás: dr. Sal Mária gyulai közjegyző
3. Öröklési szerződés
 Forrás: dr. Sal Mária gyulai közjegyző
4. Hagyatékátadó végzések
 Forrás: Gyulai Körzeti Földhivatal irattára
5. Végrendelet